

**ZÁJMOVÉ A VOLNOČASOVÉ AKTIVITY PRO ŽÁKY
DRUHÉHO STUPNĚ ZŠ V MIKROREGIONU PLOŠTINA**

Bc. Marek Ovesný

Diplomová práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Marek Ovesný**
Osobní číslo: **H140319**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Zájemové a volnočasové aktivity pro žáky druhého stupně ZŠ
v mikroregionu Ploština**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti volného času, využívání volného času, období adolescence a pedagogiky volného času.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HOFBAUER, Břetislav. Kapitoly z pedagogiky volného času: soubor pojednání o volném čase a jeho výchovném zhodnocení. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2010. ISBN 978-80-7394-240-3.

KRATOCHVÍLOVÁ, Emilia. Pedagogika volného času: výchova v čase mimo vyučování v pedagogické teorii a praxi. Bratislava: Nakladateľstvo UK, 2004. ISBN 80-223-1930-9.

PÁVKOVÁ, Jiřina. Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6.

PIEPER, Josef. Volný čas-vzdělání-moudrost. Praha: Křesťanská akademie, 1992. ISBN 80-900615-6-7.

VÁŽANSKÝ, Mojmir. Volný čas pedagogika zážitku. Brno: Masarykova univerzita, 1992. ISBN 80-210-0428-2.

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Anna Petr Šafránková, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

1. prosince 2015

Termín odevzdání diplomové práce:

15. dubna 2016

Ve Zlíně dne 1. prosince 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

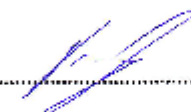
Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 19.9.2016

.....

¹⁾ Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

²⁾ Výnimka této nevýlučné zveřejnění autorství, diplomové, bakalářské a rigorózní práce v jejich podobě obhajoba, včetně pozdější úpravy a jejichho užívání pro výzkumné a školní účely, která je oprávněna. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Diskriminací, nepříjemně, dotlačivě a vrogově práce odměněné učenectvem i obhajobě musí být nejméně pět pracovních dnů před každým obhajobou. Uvádějí se k publikaci vztahující v minulosti učenectvem vztahující vysoké školy nebo musí-li tak učebna, v místě pracovního vztahu školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejnění práce požadovat na své náklady výpis, nřpy: nebo rozmnožení.*

(3) *Platí, že odveřování práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvřážděcích s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(1) *Pro právo autorského také nezachováno škola nebo školství či vzdělávací zařízení, náme-li nikoli ze účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastnímu výzkumu díla vřetněně díknu nebo studium ke vřetněně školních nebo studijních povinností vřetněně zřetněně z jeho právního vřetněně ke škole nebo školství či vzdělávacímu zařízení (školská díla).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvřážděcích s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní díla:*

(1) *Škola nebo školství či vzdělávací zařízení mají na obřetědných podmínkách právo na uzavřené licenční smlouvy a další školní díla (§ 35 odst.*

3). *Učívá-li autor učeného díla uřetněně svolení bez vřetněně díknu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení obřetědného projevu jako vřetněně u učebna. Ustanovení § 35 odst. 3 sřetněně nedotčeno.*

(2) *Měsí-li vřetněně díknu, může autor vřetněně díknu své dílo uřetněně či poskytnout jinému licenční, nem-li to v rozpore s vřetněně díknu školy nebo školství či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školství či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z vřetněně díknu dovořeno u učenectvem vřetněně díknu díla či poskytnout licenční podle odstavce 2 vřetněně díknu, které na vřetněně díknu vřetněně díknu, a to podle obřetědnosti až do jetech obřetědnosti vřetněně; přitom se vřetněně díknu k vřetněně díknu dovořeno školou nebo školství či vzdělávacím zařetněně z vřetněně školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Diplomová práce se zaměřuje na zájmové a volnočasové aktivity žáků druhého stupně základních škol v mikroregionu Ploština. Práce je rozdělena na dvě části - teoretickou a praktickou. V úvodu teoretické části jsou vysvětleny pojmy volný čas a výchova ve volném čase. Dále popisují prostředí a volnočasová zařízení, která se podílejí na ovlivňování volného času dětí a mládeže. V neposlední řadě uvádím nabídky zájmových a volnočasových aktivit v mikroregionu Ploština.

V praktické části pomocí dotazníkového šetření a grafického znázornění výsledků vyhodnocuji získané informace od respondentů. Cílem dotazníku je zjistit, jak žáci druhého stupně tří základních škol v mikroregionu Ploština tráví svůj volný čas a zda jsou spokojeni s kvalitou volnočasových a zájmových aktivit či kroužků v jejich škole a okolí.

Klíčová slova:

volný čas, výchova ve volném čase, volnočasové aktivity, pedagog volného času, mikroregion Ploština

ABSTRACT

The thesis focuses on leisure-time activities pupils of the second grade of primary schools in the microregion Ploština. The work is divided into two parts - theoretical and practical ones. The introduction of the theoretical part explains the concepts of leisure and education in their free time. I describe the environment and leisure facilities, which are involved in influencing leisure-time has children and youth. Finally, I present the offers of interest and leisure activities in the microregion Ploština.

In the practical part I evaluate the gained information using questionnaires and graphical representation. The aim of the survey is to find out how pupils of three primary schools in the microregion Ploština spend their leisure time and whether they are satisfied with the quality of free time activities or clubs in their school and neighbourhood.

Keywords:

leisure, education in leisure time, leisure activities, leisure educator, microregion Ploština

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci „Zájmové a volnočasové aktivity pro žáky druhého stupně ZŠ v mikroregionu Ploština“ zpracoval samostatně a použil jsem pouze prameny uvedené v seznamu použitých zdrojů, a že odevzdaná diplomová práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Ve Zlíně

.....

Bc. Marek Ovesný

Motto:

„Stěžujeme si, jak máme málo času, ale jednáme tak, jako bychom ho měli nekonečně mnoho.“ (Lucius Annaeus Seneca)

Poděkování:

Děkuji Mgr. Anně Petr Šafránkové, Ph.D. za cenné rady a připomínky při odborném vedení mé diplomové práce. Dále bych chtěl poděkovat své rodině za podporu a pomoc, kterou mi poskytla po celou dobu studia. Děkuji také všem respondentům, kteří se účastnili výzkumného šetření.

OBSAH

ÚVOD	11
I TEORETICKÁ ČÁST	13
1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	14
1.1 PEDAGOGIKA VOLNÉHO ČASU	14
1.2 POJEM VOLNÝ ČAS.....	15
1.2.1 Funkce volného času	16
1.2.2 Vybraná hlediska volného času.....	17
1.2.3 Volný čas a životní styl	18
1.3 PEDAGOG VOLNÉHO ČASU	20
2 VÝCHOVA VE VOLNÉM ČASE	22
2.1 FUNKCE VÝCHOVY VE VOLNÉM ČASE	22
2.2 POŽADAVKY VÝCHOVY VE VOLNÉM ČASE.....	23
2.3 CÍLE, PODMÍNKY A PROSTŘEDKY VÝCHOVY VE VOLNÉM ČASE	24
3 PROSTŘEDÍ OVLIVŇUJÍCÍ VOLNÝ ČAS	26
3.1 RODINNÉ PROSTŘEDÍ A VOLNÝ ČAS	26
3.2 ŠKOLNÍ PROSTŘEDÍ A VOLNÝ ČAS.....	27
3.2.1 Školská zařízení pro zájmové vzdělávání	27
3.2.2 Školská výchovná a ubytovací zařízení	31
3.2.3 Školská zařízení pro ústavní a ochrannou výchovu	33
3.3 DALŠÍ VOLNOČASOVÁ ZAŘÍZENÍ.....	33
4 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY	36
4.1 ROZDĚLENÍ VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT.....	36
4.2 BEZPEČNOST PŘI VOLNOČASOVÝCH AKTIVITÁCH	37
5 SOUČASNÉ TRENDY VE VÝCHOVĚ VE VOLNÉM ČASE	39
5.1 ZÁŽITKOVÁ PEDAGOGIKA.....	40
5.2 KOOPERATIVNÍ UČENÍ	41
6 MIKROREGION PLOŠTINA	43
6.1 CHARAKTERISTIKA MIKROREGIONU PLOŠTINA	43
6.2 NABÍDKA ZÁJMOVÝCH A VOLNOČASOVÝCH AKTIVITY PRO ŽÁKY DRUHÉHO STUPNĚ ZŠ V JEDNOTLIVÝCH OBCÍCH MIKROREGIONU PLOŠTINA.....	44
II PRAKTICKÁ ČÁST	46
7 VÝZKUMNÁ ČÁST	47
7.1 CÍL VÝZKUMU	47
7.2 METODA VÝZKUMU.....	48
7.3 PRŮBĚH VÝZKUMU	49
8 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU	50
8.1 ANALÝZA VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	50
8.1.1 Identifikační údaje respondentů	50
8.1.2 Výsledky šetření k hlavním cílům.....	52
8.1.3 Výsledky šetření k dílčím cílům	54
8.1.4 Výsledky šetření vlastních názorů respondentů	62

8.2	VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ.....	63
8.3	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU.....	65
8.4	NÁVRHY A DOPORUČENÍ.....	66
	ZÁVĚR.....	68
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	70
	SEZNAM TABULEK.....	74
	SEZNAM GRAFŮ.....	75
	SEZNAM PŘÍLOH.....	76

ÚVOD

V současné uspěchané době je pro někoho volný čas vzácností, jiní zase mají volného času na rozdávání. V každém případě ale platí, že kvalitně strávený volný čas je k nezaplacení. Každý z nás má o náplni volného času jinou představu. Je ale pouze na nás samých, jak se svým volným časem naložíme a zda ho smysluplně využijeme k aktivním činnostem nebo k odpočinku.

Prvotním motivem k zaměření na toto téma bylo narození mého syna. Krátce po jeho příchodu na svět jsem začal uvažovat nad tím, co všechno s ním budu podnikat a jaké možnosti se právě v našem okolí nabízejí. Zdá se mi, že se vše od dob našeho dětství změnilo. My jsme jako děti běhali po návsi, hráli jsme si na vojáky, chodili jsme do skautu nebo pomáhali doma. Měli jsme pestrou náplň dne a na lenošení nám nezbyval čas. Dnešní děti běhají s mobilními telefony, chatují na internetu a práci na poli znají jen z povídaní. Nová doba přináší i nový styl života a zapomíná se na rizika negativních dopadů, v případě nevhodně tráveného volného času.

V diplomové práci mapujeme nabídku volnočasových a zájmových aktivit v mikroregionu Ploština, nabídku kroužků a dalších možností trávení volného času. U mladších žáků jsou hnací silou rodiče. Ti je většinou přihlašují do různých kroužků, aby jim zajistili náplň dne, než sami přijdou ze zaměstnání. Mladší děti jsou tedy při volbě volnočasových aktivit ovlivňovány svými rodiči, často i jejich vzděláním a finančními možnostmi. Až v pozdějším věku se jejich zájmy vyhraňují a sami se pak rozhodují pro vlastní zájmové aktivity. Z důvodu objektivity výzkumu jsme se rozhodli cíleně pro žáky druhého stupně základních škol, jelikož ti už mají větší přehled o volnočasových možnostech regionu a jsou ve výběru aktivit samostatnější.

Cílem diplomové práce bylo zjistit, jak děti (především tedy žáci druhého stupně základních škol) v mikroregionu Ploština tráví svůj volný čas, zda využívají zájmové a volnočasové aktivity, které jim jsou v mikroregionu nabízeny a zda jsou s kvalitou těchto aktivit spokojeni. Účelem také bylo vytvořit přehled o zařízeních nabízejících tyto služby. Formou dotazníkového šetření jsme zjišťovali, zda je nabídka volnočasových a zájmových aktivit pro starší děti dostatečná, nebo by uvítali její rozšíření. Případně, o jaké aktivity, které v nabídce nejsou, by měli zájem.

Diplomová práce je rozdělena na dvě části - teoretickou a praktickou. Teoretická část je rozdělena do šesti kapitol. V první kapitole vysvětlujeme pojmy pedagogika volné-

ho času a volný čas, dále uvádíme funkce volného času a charakterizujeme ho z různých pohledů. První kapitola se také zaměřuje na popis osobnosti pedagoga volného času. Druhá kapitola je věnována výchově ve volném čase, jejím požadavkům, cílům, podmínkám a prostředkům. Ve třetí kapitole rozdělujeme a podrobněji popisujeme prostředí, která se podílejí na výchově ve volném čase, ať už se to týká rodiny, školy, školských zařízení či dalších volnočasových zařízení. Čtvrtá kapitola je věnována volnočasovým aktivitám a bezpečnosti při jejich plnění. V předposlední kapitole uvádíme současné trendy ve výchově ve volném čase, jako jsou zážitková pedagogika nebo kooperativní učení. Poslední kapitola se týká mikroregionu Ploština s podrobnější charakteristikou a popisem aktivit v jednotlivých obcích spadajících do tohoto mikroregionu.

V praktické části vyhodnocujeme dotazníky od respondentů - tedy žáků druhého stupně ze tří základních škol mikroregionu Ploština. Pro jejich lepší přehlednost využíváme formu tabulek a grafů.

Věříme, že tato práce bude přínosem pro spoustu dalších rodičů a jejich dětí, kteří si lámou hlavu, co s volným časem.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Diplomová práce je zaměřena na volnočasové a zájmové aktivity žáků druhého stupně v mikroregionu Ploština. Nejdříve si představíme základní pojmy, se kterými budeme pracovat. Slova volný čas nebo pedagogika volného času zní velmi zajímavě. Spojujeme si je většinou s odpočinkem nebo s příjemným „nicneděláním“. Někomu se naopak vybaví oblíbené sportovní aktivity nebo zábava s kamarády a přáteli. To všechno k volnému času patří. Jsou-li naše volnočasové aktivity vedeny kvalifikovanou osobou, můžeme hovořit o pedagogickém ovlivňování volného času. A tím se už dostáváme k samotné pedagogice volného času, která se jako vědní obor zabývá výchovou ve volném čase.

1.1 Pedagogika volného času

Pedagogika jako samostatná věda vznikla v 19. století, stále se rozvíjí a spolupracuje s mnoha dalšími vědními obory. Dnes o ní můžeme mluvit jako o souboru disciplín a jednou z disciplín pedagogiky je také pedagogika volného času.

Pedagogika volného času, jak již z názvu vyplývá, učí člověka správně nakládat se svým volným časem. Volný čas hraje důležitou roli v životě každého člověka, souvisí s jeho zdravým životním stylem a stává se tedy zároveň nedílnou součástí prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže.

Pedagogika volného času se zabývá výchovou ve volném čase, cíli, podmínkami a prostředky výchovy ve volném čase, pedagogickým ovlivňováním či zhodnocováním volného času. Sleduje možnosti rozvoje člověka v různých věkových obdobích, dětí, mládeže, dospělých v produktivním věku i seniorů ve volném čase. Pedagogika volného času patří mezi společenské vědy. Stanovuje teoretická východiska, vymezuje základní pojmy, metodické postupy i praktická doporučení pro realizaci volnočasových aktivit. Zahrnuje také otázky managementu volného času a metodologii výzkumu. (Bendl, 2015, s. 118-119)

Významnými světovými představiteli pedagogiky volného času jsou Opaschovski, Dumazedier, Kratochvílová, Kominarec a Krystoň. Našimi současnými autory pedagogiky volného času jsou Hájek, Hofbauer, Knotová, Kraus, Pávková, Přadka, Spousta nebo Vážanský.

1.2 Pojem volný čas

Pojmem volný čas se zabývá spousta odborných i laických publikací. *Volný čas můžeme chápat jako opak doby práce a povinností a doby nutné k reprodukci sil.* (Průcha a kol. in Pávková a kol., 2002, s. 13)

Podle Pávkové a kol. (2002, s. 13) se *pod pojmem volný čas běžně zahrnují aktivity jako odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti, zájmové vzdělávání, dobrovolná společensky prospěšná činnost i časové ztráty s těmito činnostmi spojené. Z hlediska dětí a mládeže však do volného času nepatří vyučování a činnosti s ním související, sebeobsluha, povinnosti spojené s provozem rodiny a domácnosti. Činnosti zajišťující biologickou existenci člověka jako jsou spánek, hygiena či zdravotní péče nejsou součástí volného času, ačkoli i z nich si člověk může vytvořit určitého koníčka.*

Z výchovných důvodů je žádoucí pedagogické ovlivňování volného času a to především kvůli nezkušenosti dětí a jejich nedostatečné orientaci v oblastech zájmových činností. Pedagogické ovlivňování by mělo být nenásilné a děti by si měly z pestré nabídky dobrovolně vybírat zájmové aktivity, které jsou pro ně vyhovující a přitažlivé. *Míra ovlivňování volného času závisí na věku dětí, jejich mentální i sociální vyspělosti i na charakteru rodinné výchovy.* (Pávková a kol., 2002, s. 14)

Děti tráví svůj volný čas na nejrůznějších místech - doma, ve škole, v kroužcích či dalších společenských organizacích. Některé děti však tráví svůj volný čas bez jakéhokoli dohledu dospělé osoby, čímž dochází k ohrožení jejich výchovy. Vzhledem k tomu, že děti mají relativně dostatek volného času, mělo by být úkolem rodičů je vést k jeho smysluplnému využití.

Pro pojem volný čas existuje spousta definic, avšak společnými znaky jsou:

- doba svobodné volby člověka (člověk dělá to, co chce, ne to, co musí),
- zvolené činnosti jsou pro člověka příjemné, přinášejí mu potěšení a radost,
- činnosti ve volném čase dávají příležitost k rekreaci, odpočinku, obnově sil i k osobnostnímu rozvoji. (Bendl, 2015, s. 120)

Volným časem se tedy rozumí doba, kdy člověk odpočívá, účastní se nějaké zájmové činnosti (jeho koníčky, hobby) nebo se sebevzdělává. Patří zde i tzv. ztrátové časy, kdy se člověk dopravuje za zábavou nebo čeká u pokladen, na nádraží apod.

1.2.1 Funkce volného času

Volný čas plní několik funkcí, které se podle jednotlivých autorů mohou lišit. Janiš (2009, s. 14) ve svém díle uvádí dělení funkcí podle francouzského sociologa Rogera Suea a to na funkci **psychosociologickou**, která zahrnuje uvolnění, zábavu a rozvoj jedince, funkci **sociální**, zaměřující se na socializaci a příslušnost k některé sociální skupině. Mezi další funkce volného času patří funkce **terapeutická** a **ekonomická**. V rámci ekonomické funkce jde především o výdaje účastníků vynakládané na aktivity volného času, pojetí volného času jako prožívání, anebo pouhé spotřeby vedoucí k odcizení. Má také pozitivní vliv na uplatnění člověka v profesní činnosti.

Tentýž autor uvádí i dělení funkcí volného času dle Horsta W. Opaschowskiho:

1. *rekreace (zotavení a uvolnění),*
2. *kompenzace (odstraňování zklamání a frustrace),*
3. *výchova a další vzdělávání (učení o svobodě a ve svobodě, sociální učení),*
4. *kontemplace (hledání smyslu života a jeho duchovní výstavba),*
5. *komunikace (sociální kontakty a partnerství),*
6. *participace (podílení se, účast na vývoji společnosti),*
7. *integrace (stabilizace života rodiny a vrůstání do společenských organismů),*
8. *akulturace (kulturní rozvoj sebe samých, tvořivé vyjádření prostřednictvím umění, sportu, technických a dalších činností).* (Janiš, 2009, s. 14)

Pedagogika volného času plní čtyři základní funkce výchovy mimo vyučování: *výchovně vzdělávací, preventivní, zdravotní a sociální*. Podle tohoto rozdělení bychom mohli dále dělit i funkce volného času.

1.2.2 Vybraná hlediska volného času

Volný čas lze posuzovat hned z několika různých pohledů. Podíváme-li se na něho z **hlediska ekonomického**, budeme sledovat náklady investované na zájmové a volnočasové aktivity a návratnost vložených prostředků. Dnes se volnočasové aktivity stávají především komerční záležitostí s přílišnou orientací na zisk.

Pohled sociologický a sociálně-psychologický se zaměřuje na to, jak volnočasové aktivity přispívají k utváření mezilidských vztahů a jejich zdokonalování a zkvalitňování. *Způsob využívání volného času u dětí je ovlivněn sociálním prostředím. Zvlášť silný je vliv rodiny.* (Pávková a kol., 2002, s. 15) Děti vnímají své rodiče jako vzory, ať už pozitivní či negativní. Rodiny neplní dobře svoji výchovnou funkci, se často vyznačují nezájmem o aktivity a volný čas svých dětí. Školy, výchovná zařízení i další subjekty mohou tento nedostatek do určité míry kompenzovat vhodným a kvalifikovaným pedagogickým vedením. V případě, že se to nepodaří, může být vývoj dětí ohrožen vlivem nežádoucích vrstevnických skupin. Jde o hrožení ve formě drog, alkoholu, vandalismu, brutality či nežádoucí sexuality.

Z **pohledu politického** jde o zásah státu do volného času obyvatelstva z hlediska školské politiky. Ve městech a obcích by měla nabídka aktivit pro volný čas tvořit určitý funkční systém s využitím místních majetkových, prostorových i personálních zdrojů.

Zdravotně-hygienická stránka sleduje především správný tělesný a duševní vývoj člověka - režim dne, hygienu prostředí i sociálních vztahů. Správné využívání volného času se pozitivně odráží na zdravotním stavu člověka.

Pohled pedagogický a pedagogicko-psychologický se zaměřuje na věkové a individuální zvláštnosti jedinců a jejich respektování ve volném čase. Vhodné zájmové a volnočasové činnosti by měly dostatečně uspokojovat biologické i psychologické činnosti člověka. Důležitý je také pedagogický dohled, který by měl vhodným způsobem podporovat aktivitu u dětí a mládeže. Volný čas má tedy z pedagogického hlediska splňovat dva úkoly:

a) výchovu ve volném čase - naplňování volného času smysluplnými aktivitami, jak rekreačními, tak i výchovně-vzdělávacími.

b) výchovu k volnému času - jde o seznámení jedince s širokou nabídkou zájmových aktivit, přičemž si tento jedinec může na základě vlastních zkušeností vybrat oblast, která ho nejvíce zajímá a tím přispět k vlastní seberealizaci.

Jedním z hlavních rysů vývoje společnosti, tedy **historického pohledu**, je růst volného času na úkor práce.

Jednotlivé pohledy na volný čas se navzájem prolínají a nejde je proto posuzovat odděleně. (Pávková a kol, 2002, s. 15 - 19)

1.2.3 Volný čas a životní styl

Způsob využívání volného času je důležitým ukazatelem životního stylu člověka. *Pojem životní styl je složitý, komplikovaný, zahrnuje množství jevů. Je ovlivňován velmi rozmanitými faktory, např. věkem jedince, jeho vzděláním, schopnostmi, zájmy, rodinným stavem, místem bydlení, zdravotním stavem, ekonomickou situací.* (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2003, s. 23) Každý jedinec má svůj individuální žebříček hodnot. Někteří prosazují za prioritu práci a nedokážou si dopřát patřičný odpočinek, jiné naplňují osobní koníčky a zájmy ve volném čase. Ideálním stavem je rovnováha mezi prací a povinnostmi a také volným časem. Obě tyto oblasti jsou pro člověka stejně důležité.

Neméně důležitým ukazatelem životního stylu jsou i sociální kontakty, vztahy s ostatními lidmi, jednotlivci i sociálními skupinami. Záleží také na tom, s kým jedinec volný čas tráví. Někomu vyhovuje život o samotě, jiní jsou rádi ve společnosti dalších lidí.

Při posuzování sociálních vlivů ve volném čase hraje snad nejdůležitější roli rodina. Právě od svých rodičů děti získávají první zkušenosti týkající se využívání volného času a napodobují jejich životní styl. *V oblasti volného času je dítě ovlivněno aktivitami, které rodiče preferují, hrozí však riziko, že dítě bude již od útlého věku jednostranně přetěžováno aktivitou, která dominuje u rodičů. Rodiče by tedy měli poskytnout více možností, jak trávit volný čas, to však závisí i na finančních možnostech rodiny.* (Janiš, 2009, s. 19) Rodiče by neměli děti přesvědčovat a nutit do některých aktivit, které sami pokládají za vhodné, ale měli by dítěti nechat svobodu ve výběru činností. Využívání volného času a vzájemná tolerance zájmů se pak odráží i v partnerských vztazích. Mnohdy osobní zájmy a koníčky dokážou člověka zachránit v náročných situacích a bolestných okamžicích.

V případě problémové rodiny by mělo dítě trávit více volného času právě mimo tuto rodinu neboť nežádoucí trávení volného času může v budoucnu u dítěte vyvolat další problémy s dopadem na bezprostřední okolí i celou společnost.

V době adolescence se dospívající jedinci vymaňují z vlivu rodiny a tráví čas převážně v tzv. vrstevnických skupinách. Jedná se o seskupení jedinců blízkých si věkem, zájmy nebo sociálním statusem. Vznik vrstevnických skupin je podmíněn potřebou mladých lidí navazovat neformální mezilidské kontakty. *Příslušnost k takovéto skupině poskytuje zázemí a ochranu, kompenzuje jejich sociální a citovou deprivaci, vytváření sociálních vztahů a pocitu bezpečnosti má pro jejich členy někdy stejný význam jako obsah činnosti. Pomáhá překonávat sociální izolaci a přispívá k jejich socializaci a k osvojování pozitivních hodnot.* (Hofbauer, 2004, s. 99) Členství ve skupině může jedince ovlivňovat jak pozitivně, tak negativně. Smysluplné trávení volného času pod správným vedením může přispět k eliminaci antisociálních projevů a jednání člověka.

Dalším činitelem je prostředí. To sice může člověk ovlivnit, ale pouze do určité míry. Vedle těchto základních činitelů jako jsou rodina, vrstevnické skupiny a prostředí, mají také důležitý vliv na jedince hromadné sdělovací prostředky jako televize, internet, rozhlas a tisk. Stejně jako ostatní činitelé mohou na člověka působit vhodně i nevhodně. Potencionální nebezpečí se může skrývat v nevhodných pořadech nebo tisku určených pro jinou věkovou kategorii. Fenomémem dnešní doby je internet, zejména sociální sítě. Kvůli snazší komunikaci prostřednictvím této technologie dochází k úbytku přirozené komunikace mezi lidmi. Samozřejmě to nese sebou i určité výhody, například množství vyhledávaných informací, které mohou usnadnit život. Jistou míru nebezpečí sebou přináší počítačové hry a mobilní telefony, které řadíme mezi média. Sledování televize nám přináší mnohá pozitiva, ale nebezpečí se může skrývat například v nevhodných pořadech. Zvláště, když u ní někteří jedinci tráví příliš mnoho času a tím vytěsňují svůj aktivní život. Velkým negativem sdělovacích prostředků je podněcování k pasivnímu trávení volného času.

Každý člověk se snaží využívat svůj volný čas ke svému prospěchu. S rozvojem vědy a techniky si i člověk snaží ulehčit práci za účelem získání více volného času.

1.3 Pedagog volného času

Podle zákona č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících je pedagogickým pracovníkem ten, kdo vykonává *přímou vyučovací, výchovnou, speciálně-pedagogickou nebo pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného jedince. Pedagogickými pracovníky jsou učitelé, vychovatelé, speciální pedagogové, psychologové, asistenti pedagoga, trenéři, metodici prevence v pedagogicko-psychologické poradně, vedoucí pedagogičtí pracovníci a také pedagogové volného času.* (www.msmt.cz)

Pedagog volného času musí mít dostatečnou kvalifikaci a stejně jako na ostatní pedagogické pracovníky, i na něj jsou kladeny vysoké nároky. Definice pedagoga podle Bližkovského (In Janiš, 2009, s. 55) uvádí: „*Pedagogický pracovník je ten, kdo se profesionálně podílí na výchově dětí, mládeže i dospělých jako zaměstnanec určité instituce (organizace) a těžiště pracovní náplně má v praxi či teorii výchovně vzdělávací činnosti nebo v jejím zdokonalování a řízení.*“

osobnost pedagoga volného času				
Předpoklady	biologické	psychické		
		axiologické (hodnotové)	gnoseologické (vědomostní)	praxeologické (činnostní)
Zasahovaná stránka osobnosti	somatická	emoční	intelektuální	volní
Formativní elementy	- tělesné zdraví - fyzická zdatnost a odolnost - normální funkce a pohotovost smyslových orgánů	- vlohy - schopnosti - nadání - vlastnosti temperamentové, povahové, charakterové	teoretické vzdělání a rozhled: - - všeobecné - odborné - filozofické - psychologické - sociologické - pedagogické	praktické dovednosti: - empatické - komunikační - projekční - operační - diagnostické - prognostické
Získávají jsou	cvičením	výchovou	vzdělání	výcvikem
Externě se projevují jako	tělesná konstituce	povaha	vzděláním	chování
Profilace osobnosti	osobnostní		vzdělanostní	dovednostní
Vypovídající o pedagogovi	jaký je		co ví	co umí

Tabulka 1: Osobnost pedagoga volného času (Janiš, 2009, s. 55)

Každý pedagog, který pracuje s dětmi, by pro ně měl představovat určitou autoritu. K výkonu jeho profese je třeba dostatečná míra trpělivosti, empatie a vhodný výchovný styl. Měl by zároveň na děti klást přiměřené nároky a brát zřetel na jejich individuální zvláštnosti. Pedagog volného času na rozdíl od klasického pedagoga pracuje s jedinci různých věkových skupin, musí tudíž přihlížet i na věkové rozložení kolektivu a podle toho uzpůsobit výběr aktivit a materiálních prostředků.

2 VÝCHOVA VE VOLNÉM ČASE

V této kapitole se seznámíme s pojmem výchova ve volném čase. Hlavními znaky výchovy ve volném čase je záměrné, cílevědomé, ale zároveň nenásilné a citlivé výchovné působení na jedince, přičemž pedagog volného času by neměl účastníky nutit k aktivitám, ale spíše je vhodně motivovat. Výchova ve volném čase není nikterak věkem limitována, mohou se jí účastnit všechny věkové kategorie.

2.1 Funkce výchovy ve volném čase

Již v průběhu 19. století vznikaly různé spolky, dobročinné organizace, charita, později obecní útulky, poskytující péči dětem školního věku po vyučování. Pečovaly především o děti z chudých rodin a jejich hlavní funkce byla sociální. (Bendl, 2015, s. 124) Výchova ve volném čase dnes plní čtyři základní funkce, kterými jsou funkce výchovně-vzdělávací, zdravotní, sociální a preventivní (přičemž za nevýznamnější funkci je považována funkce výchovně-vzdělávací).

U **výchovně-vzdělávací funkce** jde o záměrné a cílevědomé ovlivňování osobnosti vychovávaných jedinců. Toto ovlivňování se týká jak psychické, tak i fyzické a sociální stránky osobnosti. Prostřednictvím zájmových skupin probíhá sociální učení nenásilnou formou, při němž se účastníci obohacují o nové vědomosti a dovednosti, rozvíjí se jejich schopnosti i vlastnosti.

Další funkcí je funkce **zdravotní**. Veškeré aktivity by tedy měly podporovat zdravý tělesný, duševní i sociální vývoj jedinců. K tomu pedagog může využívat vhodného uspořádání režimu dne, zařazování pohybových aktivit, upevňování zdravých stravovacích návyků, dodržování pitného režimu, upevňování hygienických návyků, dodržování zásad bezpečnosti práce, podporování dobrých vztahů mezi dětmi. To vše s přihlédnutím na věk a individuální zvláštnosti vychovávaných jedinců.

Sociální funkcí se rozumí především ohlídání a dohled nad dětmi v čase mimo vyučování, kdy jsou jejich rodiče v zaměstnání. Jedinci se učí navazovat vhodné sociální vztahy a hledají si kamarády, setkávají se s novými autoritami a zaujímají ve skupinách určité sociální postavení. Děti mohou v těchto zařízeních volného času do určité míry vyrovnávat nerovné podmínky rodinného prostředí, případně se vymanit z vlivu nevhodného rodinného prostředí.

Preventivní funkce klade důraz na předcházení negativním jevům, jako jsou například zneužívání drog, šikana, krádeže, lhaní a neukázněnost, gamblerství, agresivita, vandalismus apod. Vhodně zvolené volnočasové aktivity mohou přispět k eliminaci patologických jevů vychovávaných jedinců. Je snazší patologickým jevům předcházet (primární prevence), než je napravovat (sekundární a terciární prevence).

Všechny tyto funkce se navzájem prolínají a během historického vývoje došlo ke změně jejich pojetí a významu.

2.2 Požadavky výchovy ve volném čase

Na výchovu ve volném čase jsou kladeny určité požadavky a každý pedagog volného času či vychovatel by je měl respektovat a podle těchto požadavků také upravovat program volnočasových aktivit. Bendl (2015, s. 128) ve svém díle uvádí výčet specifických požadavků výchovy ve volném čase následovně:

- *požadavek pedagogického ovlivňování volného času,*
- *požadavek dobrovolnosti,*
- *požadavek jednoty a specifčnosti vyučování a výchovy mimo vyučování,*
- *požadavek aktivity,*
- *požadavek seberealizace,*
- *požadavek pestrosti a přitažlivosti,*
- *požadavek zajímavosti a zájmového zaměření,*
- *požadavek odpočinkového a rekreačního zaměření,*
- *požadavek citlivosti a citovosti,*
- *požadavek sociálního kontaktu.*

Základním požadavkem na výchovu ve volném čase je dobrovolnost a pedagogické ovlivňování, čímž se rozumí citlivé, cílevědomé, ale nenásilné vedení k rozumnému využití volného času. Právo dětí na volný čas je dán i *Úmluvou o právech dítěte*. Pedagog by se měl vyvarovat příkazů a využívat spíše formu motivace například vhodnou volbou aktivit a pomůcek nebo úpravou prostředí a programu, tak aby to odpovídalo přáním a potřebám vychovávaných jedinců. Pokud děti aktivity nezaujímou nebo nejsou dostatečně motivová-

ny, mohou odmítnout účast na těchto aktivitách. Podmínka dobrovolnosti neplatí v situacích, kdy by mohlo dojít k porušení bezpečnosti práce nebo hygieny. Zároveň je třeba dodržovat morální zásady a pravidla slušného chování. Požadavek jednoty spočívá také ve spolupráci, zejména mezi pedagogy, a vzájemném respektu. Požadavek aktivity se projevuje ve společném plánování, uskutečňování a hodnocení aktivit. Tady se může u vychovávaných jedinců projevit jejich nápaditost a tvořivost. V případě seberealizace je pro děti důležitý pocit úspěchu, zvláště u dětí, které nejsou moc úspěšné ve škole. Požadavek pestrosti, zajímavosti a střídání aktivit je samozřejmostí. Monotónnost děti odrazuje. Jedním z požadavků volného času je také regenerace a odpočinek. Sociální kontakt, spolupráce a komunikace vede k rozvoji osobnosti jedince. V případě adolescentů mají velký vliv na jejich osobnost také sociální skupiny, do kterých se snaží zapadnout a plnit v nich jisté sociální role. (Bendl, 2015, s. 128)

Požadavků na oblast volnočasových aktivit je spousta a vždy záleží na osobnosti pedagoga či vychovatele, jak program činností upraví, tak aby byl pro děti co nejatraktivnější. Tím se jeho práce stává nejen zajímavější, ale především náročnější.

2.3 Cíle, podmínky a prostředky výchovy ve volném čase

Pedagog si vždy stanovuje výchovné cíle podle toho, čeho chce u vychovávaných jedinců dosáhnout. S přihlédnutím k veškerým podmínkám, věku a individuálním zvláštnostem, volí pedagog vhodné pedagogické prostředky.

Obecným cílem výchovy ve volném čase je naučit jedince hospodařit s volným časem, rozumně ho využívat a oceňovat volný čas jako významnou životní hodnotu. Z takto obecně formulovaného cíle lze podle Bendla (2015, s. 124) odvodit řadu dílčích cílů:

- *naučit vychovávané jedince efektivně odpočívat,*
- *umět volit účinné formy rekreace,*
- *rozvíjet zájmy, podporovat aktivní zájmy,*
- *objevovat a rozvíjet specifické schopnosti,*
- *uspokojovat a kultivovat potřeby,*
- *naučit jedince vhodně využívat dostupných materiálních prostředků pro trávení volného času,*

- *vést k celoživotnímu vzdělávání.*

Každá volnočasová aktivita má své specifické cíle, které je třeba řádně promyslet a stanovit. Pro vhodnou volbu cílů a prostředků musí pedagog dokonale znát podmínky výchovného procesu. Rozlišujeme podmínky vnitřní (věkové a individuální zvláštnosti vychovávaných jedinců) a vnější (prostor, materiální vybavení a sociální skupiny).

Problémy, se kterými se setkávají vychovatelé a pedagogové volného času ve své praxi, spočívají nejčastěji v nedocenění výchovy ve volném čase, nedostatku finančních prostředků, nevyhovujících prostorech a materiálním vybavení, nedopracovaném systému profesní přípravy v oboru či nižším platovém ohodnocení těchto pedagogických pracovníků. Navíc se stále častěji setkáváme s dětmi, které mají výchovné problémy. Tyto problémy vznikají pravděpodobně jinými životními podmínkami nebo odlišnými výchovnými postupy. Současné děti se od starších generací totiž v ničem jiném moc neliší. Spíše se odlišnosti týkají doby, ve které žijeme. Dnes mají děti větší a snazší přístup k informacím prostřednictvím rozmanitých informačních technologií a nemusí vyvíjet tolik úsilí jako dříve. Nabízejí se jim také nové možnosti zábavy a to přímo z pohodlí domova. O to je také náročnější motivovat je k aktivní zájmové činnosti. Není tedy na místě lamentovat nad dnešní „zkaženou mládeží“, ale spíše bychom se měli zamyslet nad tím, čím je vše způsobeno a hledat vhodné způsoby řešení.

3 PROSTŘEDÍ OVLIVŇUJÍCÍ VOLNÝ ČAS

Kromě rodiny se na výchově dětí a mládeže ve volném čase podílejí různé instituce nebo organizace s pevně stanovenými pravidly a cíli. A díky pevně stanovenému řádu získávají rodiče jistotu odborného vedení dětí v době, kdy se jim nemohou plně věnovat. Existuje velké množství institucí a zařízení, která jsou podporována státem nebo soukromým sektorem. Jejich hlavním posláním je poskytnout dostatečnou péči, ochranu a bezpečí jim svěřeným dětem a zajistit jim vhodné podmínky pro jejich příznivý rozvoj.

3.1 Rodinné prostředí a volný čas

Rodinu lze podle Stašové (In Kraus, Poláčková a kol, 2001, s. 78) definovat jako *společně žijící malou skupinu lidí spojenou pokrevními svazky a úzkými citovými vazbami. Rodinu současnosti je možno považovat za institucionalizovaný sociální útvar nejméně tří osob, mezi nimiž existují rodičovské, příbuzenské nebo manželské vazby. Základem rodiny je tedy partnerství osob opačného pohlaví, které pojí příbuzenské vazby.*

Rodina je základním pilířem, který se podílí na utváření osobnosti jedince a jeho životního stylu. Rodiče by měli být svým dětem pozitivním vzorem, neboť právě je se děti snaží napodobovat a model rodinného prostředí si přenáší do svých budoucích vztahů. Společné trávení volného času upevňuje vztahy mezi jednotlivými členy rodiny, zvláště pokud mají stejné zájmy. V případě, že tomu tak není, nedoporučuje se dětem vnucovat vlastní zájmy, ale spíše je podporovat v jejich oblíbených zájmových aktivitách. Je vhodné udržovat také přátelské vztahy s jinými rodinami s dětmi a vést tak děti ke správné socializaci a vhodnému upevňování mezilidských vztahů. Dnes lze využít k trávení volného času nejrůznější nabídky rodinných center nebo středisek volného času. Důležité je podporovat zájmy dětí a to nejen finančně, ale také aktivní účastí na jejich vystoupeních nebo soutěžích a koncertech. Neúspěch dětí nesmí narušovat vztahy mezi jednotlivými členy rodiny, ale spíše by se měli rodiče snažit své ratolesti povzbuzovat k lepším výkonům.

Je třeba si uvědomit, že volný čas můžeme trávit nejen aktivně, ale i formou odpočinku nebo regenerací sil. Přemíra kroužků a zájmových činností může přispět ke ztrátě zájmu jedince o určitou oblast aktivit nebo k jeho demotivaci. V tomto případě je někdy nutné přehodnotit priority a upravit rozvrh kroužků.

3.2 Školní prostředí a volný čas

Základní funkce, kterou by měla škola naplňovat ve vztahu k žákům, je funkce výchovně vzdělávací. *Škola má mimo jiné dopomáhat svým žákům k zaujetí jistého místa ve světě práce. Značná část rodičů si tak od školy slibuje, že výrazně přispěje k úspěchu na profesní dráze jejich dítěte.* (Kraus, Poláčková a kol., 2001, s. 88)

V době mimo vyučování nabízí škola svým žákům také širokou škálu volnočasových aktivit. Většinou se jedná o aktivity organizované přímo školou, někdy však ředitelé škol nabídnou své prostory jiným volnočasovým organizacím. V prostorách škol se mohou nacházet i další volnočasové instituce nebo knihovna apod. Kromě aktivit nabízených na základních a středních školách žáci často využívají i nabídek uměleckých a jazykových škol.

Školy nabízejí pravidelné i organizované volnočasové aktivity nebo příležitostné zájmové činnosti jako jsou vystoupení žáků, výstavy, sportovní soutěže, exkurze, výlety, vycházky nebo společenské akce jako plesy a besídky. Díky takovým akcím mají pedagogové možnost setkat se s rodiči svých žáků (mnohdy se s nimi vidí pouze na třídních schůzkách, a to jen s některými), případně upevňovat vztahy mezi nimi a žáky.

Pedagogové by se také měli zajímat, jakým způsobem tráví jejich žáci svůj volný čas. Především tedy třídní učitelé, kteří si tak prostřednictvím rozhovorů s žáky nebo pozorováním jejich zájmů vytváří ucelený pohled na své žáky. V případě nevhodného chování žáků v kolektivu mohou zapůsobit na jejich zájmové oblasti a vhodně tyto žáky zaměstnat.

Pro některé žáky představuje škola stresující prostředí. Jde především o slabší žáky, kteří nerozumí učivu, mají horší výsledky nebo výchovné problémy. Volnočasové aktivity jim mohou pomoci pocítit úspěch nebo zkrátka jen slyšet pochvalu.

3.2.1 Školská zařízení pro zájmové vzdělávání

Školní družina, školní klub a středisko volného času spadají do kategorie školských výchovných zařízení pro zájmové vzdělávání, kde mohou děti a mládež trávit volný čas pod dohledem kvalifikovaných pedagogů nebo vychovatelů.

Školská zařízení pro zájmové vzdělávání zajišťují, podle vyhlášky č. 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělávání, výchovné, vzdělávací, zájmové, popřípadě tematické rekreační akce, zajišťují osvětovou činnost pro žáky, studenty a pedagogické pracovníky, popřípadě i další

osoby. (www.msmt.cz) Důležitou roli hrají školská zařízení pro zájmové vzdělávání při objeovávání a rozvoji talentu a nadání dětí a mládeže, přispívají k prevenci sociálně patologických jevů a rizikového chování prostřednictvím smysluplného využívání volného času.

Školní družina funguje v rámci jedné základní školy nebo i více škol a *slouží výchově, vzdělávání, rekreační, sportovní a zájmové činnosti žáků v době mimo vyučování. Je přednostně určena nejmladším žákům (1. až 5. třída), případně i dětem v přípravné třídě jedné nebo více základních škol a dětem v přípravném stupni jedné nebo více základních škol speciálních. Ve školních družinách probíhá pestrá nabídka zájmových činností ve známém prostředí, které dává dětem pocit bezpečí, a pro rodiče je finančně dostupná.* (www.msmt.cz)

Školní družina je v provozu většinou odpoledne, po vyučování, ale v případě velkého zájmu rodičů a souhlasu ředitele školy, může družina fungovat i ráno před vyučováním jako tzv. ranní družina. Školní družiny jsou rozděleny do oddělení a minimální počet dětí v jednom oddělení je 30. (Bendl, 2015, s. 134)

Pedagog školní družiny spadá do kategorie vychovatel. Tento vychovatel školní družiny by měl pro děti zajistit vhodné střídání činností. V ranní družině převažují nenáročná a odpočinková činnosti tak, aby děti nebyly vyčerpány v době výuky, kdežto během odpolední družiny dochází ke střídání odpočinkové a aktivní činnosti. V rámci aktivních činností se využívají nejčastěji pohybové hry a to buď venku na hřišti, nebo v tělocvičně školy. Žáci zde mohou vypracovávat domácí úkoly (rodiče příslušného žáka by k tomu měli vyjádřit souhlas), případně procvičovat pomocí didaktických her apod. Činnosti ve školní družině by měly být vhodně organizovány, promyšleny a přizpůsobeny aktuálním potřebám žáků.

Školní družina se řídí řádem, který vydává ředitel školy, případně ředitel školní družiny, pokud působí jako samostatné pracoviště. Tento řád by měl obsahovat: provozní dobu, místo, kde bude činnost realizována, způsob, jakým budou žáci do družiny přihlašováni, podmínky odchodu nebo vyzvednutí žáka ze školní družiny a v neposlední řadě informace o zajištění bezpečnosti a ochraně žáků, kteří školní družinu navštěvují. Výhodou této instituce je blízkost školy a bydliště žáků, pro žáky znalost prostředí a možnost využití veškerého vybavení školy.

Ve školní družině dochází prostřednictvím pedagogického vedení k ovlivňování volného času žáků. Zároveň mají vychovatelé možnost pravidelného kontaktu s rodiči, případně s vedením školy a ostatními pedagogy. Vychovatel ve školní družině musí mít příslušnou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost, jak to uvádí zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících. (www.msmt.cz)

Školní družina může zřizovat i zájmové kroužky (například sportovní kroužek, šikovné ruce nebo zdravotnický kroužek apod.), které mohou navštěvovat i žáci, kteří nejsou v družině zapsáni. Mohou také pořádat různé výlety a exkurze. Tyto akce jsou však zpravidla pořádány mimo pracovní dobu.

Hlavním rozdílem mezi školní družinou a školním klubem je cílová skupina, pro kterou jsou určeny. **Školní klub** navštěvují žáci 2. stupně základní školy. Děti v tom věku už mají vyhraněné zájmy a jsou více samostatné. Školní kluby začaly vznikat na přelomu roku 1958-1959. (Janiš, 2009, s. 31)

Docházka do klubu je dobrovolná a eviduje se v docházkové knize, kdy si žáci zapisují příchod a odchod. Pedagog působící ve školním klubu je rovněž vychovatel. Vybavení klubu by mělo odpovídat věkovému zastoupení účastníků. Neměla by tu chybět knihovna, počítače s připojením na internet a oblíbené hry. Školní klub je místem, kde si žáci mohou odpočinout, povykládat s kamarády, zahrát si hry nebo napsat domácí úkoly.

Školní klub by měl poskytovat co nejširší nabídku činností a aktivit, na jejichž podobě by se měli podílet kromě pedagogických pracovníků i žáci. (Janiš, 2009, s. 31)

Školní klub se zaměřuje na zájmové aktivity u dětí, které jsou organizovány prostřednictvím pravidelných kroužků. Tyto kroužky probíhají buď v prostorách školního klubu, nebo v prostorách školy, které jsou vhodné pro danou činnost.

Zřizovatelem **střediska volného času** může být obec, školský úřad nebo soukromý subjekt. Existují dva typy středisek volného času - *Dům dětí a mládeže*, nabízející několik druhů zájmových aktivit, a *Stanice zájmových činností*, zaměřena jen na jednu zájmovou oblast.

Předchůdci středisek volného času byly Domovy pionýrů a mládeže, které v našich zemích byly zakládány ve druhé polovině 20. století. První zařízení tohoto typu vzniklo

v roce 1949 v Brně. Úzká spolupráce s tehdejší pionýrskou organizací však neznamenal, že nabídka činností se vztahovala pouze na její členy. Název Domovy pionýrů a mládeže spíše vznikl tak, že organizovanost dětí v pionýrské organizaci byla vysoká, a proto téměř platilo, že co dítě, to pionýr. (Bendl, 2015, s. 137) Od roku 1960 patří tato zařízení do školské vzdělávací soustavy.

Středisko nabízí několik forem zájmových činností - pravidelné nebo příležitostné aktivity, táborovou činnost či spontánní aktivity. Pracují zde jak s nadanými a talentovanými žáky, tak i s žáky handicapovanými a snaží se o jejich zapojení do kolektivu zdravých dětí. Jejich nabídka aktivit se netýká jen dětí, ale zajišťují také vzdělávání pedagogů například formou přednášek a dalších vzdělávacích akcí. Střediska se zaměřují rovněž na prevenci sociálně patologických jevů. Pracovník ve středisku volného času spadá do kategorie pedagog volného času.

Pávková a kol. (In Janiš, 2009, s. 32) rozlišuje zájmové útvary následovně:

- a) *kroužek* - jedná se o menší útvar, který v názvu uvádí určitou specializaci (např. kroužek počítačový, pohybový apod.),
- b) *soubor* - svou činnost zaměřuje na veřejnou produkci a můžeme ho označit za útvar umělecký (např. taneční, pěvecký apod.),
- c) *klub* - existuje například i v rámci jiných organizací, jejichž primárním účelem není zajišťování trávení volného času (např. kluby zaměřené na film, divadlo),
- d) *kurz* - má zpravidla omezenou délku trvání a výsledkem by mělo být osvojení si nějaké vědomosti, dovednosti. Absolvent kurzu může získat i nějaké osvědčení nebo certifikát,
- e) *příležitostná zájmová činnost* - nejedná se o činnost průběžnou, ale vykazuje určité znaky pravidelnosti. Mezi tyto zájmové činnosti řadíme například turnaje, zájezdy nebo exkurze. Probíhají pod pedagogickým dozorem a jejich délka trvání je omezena.
- f) *spontánní aktivity* - pedagogický pracovník tyto aktivity nepřímo ovlivňuje, působí především jako dozor nebo rádce. Spontánní aktivity nemají specifikovanou délku trvání, jsou pouze ohraničeny otevírací dobou zařízení, v kterém probíhají.

Posláním středisek volného času je motivovat a vést děti, mládež i dospělé ke smysluplnému využívání volného času.

3.2.2 Školská výchovná a ubytovací zařízení

Podle školského zákona č. 561/2004 Sb., § 117 se jedná o zařízení, která *zajišťují dětem, žákům a studentům podle účelu, k němuž byla zřízena, vzdělávání, sportovní a zájmové činnosti v době mimo vyučování, celodenní výchovu, ubytování a stravování, popřípadě zotavovací pobyty dětí a žáků ve zdravotně příznivém prostředí bez přerušování vzdělávání. Školská výchovná a ubytovací zařízení mohou provozovat svou činnost i ve dnech pracovního volna nebo v období školních prázdnin.* (www.zakonyprolidi.cz) Školským výchovným a ubytovacím zařízením se rozumí domov mládeže, internát a škola v přírodě. Bližší informace o jejich provozu a funkci jsou popsány v následujících odstavcích.

Domov mládeže navštěvují během školního roku studenti středních škol a vyšších odborných škol z důvodu velké vzdálenosti svého bydliště.

Péče, která je studentům poskytnuta zahrnuje ubytování, stravování a zajištění vhodných podmínek pro studium. Domov nabízí pravidelné, příležitostné i spontánní zájmové aktivity pro ubytované studenty. V domově mládeže je v rámci jejich vnitřního řádu také stanovena doba ke studiu s patřičným zajištěním prostor. Náplní vychovatele je sledování školních výsledků jednotlivých žáků, motivace k učení a případné poskytování pomoci slabším žákům, nemá však povinnost doučování. Vychovatelé se snaží ubytované vést k dodržování pořádku, osobní hygieně, větší samostatnosti, sebeobslužným a stravovacím návykům.

Ubytování studenti se rozdělují do určitých skupin a na každou skupinu případně konkrétní vychovatel. Složení skupin je, co se týče věku či druhu školy, různorodé. Další povinností vychovatele je vést patřičnou dokumentaci, sledovat dodržování pravidel a režimu ubytovaných studentů apod. Studenti, kteří jsou ubytováni v domově mládeže, mohou svůj volný čas trávit i v jiných organizacích, nejen v domově.

Veškerý režim, práva i povinnosti pro ubytované jsou stanoveny vnitřním řádem domova. Velký důraz je kladen na materiální vybavení domova - kuchyňské koutky, sociální zařízení, úpravu pokojů atd. V případě porušení pravidel a nevhodného chování může být student vyloučen.

Trochu odlišným typem jsou domovy mládeže penzionového typu. Tady nejsou studenti rozdělováni do skupin a vychovatelé se zaměřují na běžný chod domova nebo se angažují v roli vedoucího nějakého zájmového kroužku. (Bendl, 2015, s. 139)

Internát slouží k ubytování dětí předškolního věku, žáků a studentů se zdravotním postižením a obdobně jako domovy mládeže, také zajišťuje stravování, výchovně vzdělávací činnosti, nabízí spoustu zájmových aktivit a odpočinkových činností. (Bendl, 2015, s. 140) Pro děti a žáky se zdravotním postižením nabízí léčebnou a rehabilitační péči nebo pomoc speciálního pedagoga s patřičnou kvalifikací. Ubytování jsou rozděleni do skupin. Prostory a materiální vybavenost musí vyhovovat požadavkům zdravotně postižených jedinců.

Pro děti z mateřských škol a žáky existuje školské a ubytovací zařízení **škola v přírodě**, jehož hlavním účelem je zotavovací pobyt ve zdravotně vhodném prostředí se zajištěným vzděláváním. Týká se to především dětí, jejichž zdravotní stav je narušován znečištěným prostředím.

Vedoucí se snaží zajistit dětem pestrý program během dne. Dopoledne se děti vzdělávají podle školního vzdělávacího programu. Při výuce se snaží co nejvíce pobývat venku a poznávat okolní prostředí. Doba mimo vyučování slouží k odpočinku nebo k rozvoji zájmové činnosti jedinců. Odpoledne probíhají sportovní soutěže nebo chodí děti na vycházky, večer je věnován společenským aktivitám, besedám či individuálním činnostem. Vychovatel vede děti k větší samostatnosti, soběstačnosti, samoobslužným návykům, osobní hygieně a kontroluje dodržování pořádku.

Pobyt dětí ve škole v přírodě má pro jejich tělesné a duševní zdraví velký význam. Pobývají na čistém vzduchu, věnují se pohybovým aktivitám, poznávají nové kamarády, utužují si vztahy v kolektivu a v neposlední řadě získávají nové vědomosti a dovednosti. Pedagogický doprovod tvoří učitelé nebo vychovatelé (dětí z mateřské školky doprovází jejich učitelé nebo učitelky, u starších žáků jsou to především jejich třídní učitelé nebo učitelky). Učitelé poznávají své žáky v nestandardních situacích, kdy nejsou pod dohledem rodičů a vytvářejí si s nimi užší pouto. Zároveň zde dochází k aplikaci vědomostí z jednotlivých předmětů ve škole do praxe. Děti tak mohou blíže pochopit a propojit získané teore-

tické znalosti se skutečností. (Bendl, 2015, s. 141) Realizace školy v přírodě je však dosti složitá, zvláště co se týká místa pobytu, vypracování programu a finančního rozpočtu.

3.2.3 Školská zařízení pro ústavní a ochrannou výchovu

Jestliže dítě (mladistvý) páchá trestnou činnost nebo vede nevhodný způsob života a rodina se o něj není schopna postarat nebo se o něj nechce postarat, je stát povinen dítě před takových chováním ochránit, což vyplývá i z *Úmluvy o právech dítěte*.

Účelem středisek výchovné péče je poskytovat preventivně výchovnou péči, a tím zejména předcházet vzniku a rozvoji negativních projevů chování dítěte nebo narušení jeho zdravého vývoje, zmírňovat nebo odstraňovat příčiny nebo důsledky již vzniklých poruch chování a přispívat ke zdravému osobnostnímu vývoji dítěte. Střediska poskytují pomoc rodičům nebo jiným osobám, kterým bylo dítě svěřeno do výchovy rozhodnutím příslušného orgánu, při výchově a vzdělávání dítěte a při řešení problémů spojených s péčí o dítě, s cílem zachovat a posílit rodinné vazby dítěte a zamezit odtržení dítěte z jeho rodinného prostředí. (www.zakonyprolidi.cz)

I ve školských zařízeních pro ústavní a ochrannou výchovu mají děti možnost navštěvovat volnočasové a zájmové aktivity pod dohledem kvalifikované osoby. Mezi tato zařízení patří diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav.

3.3 Další volnočasová zařízení

Výše zmíněné instituce a subjekty nejsou jedinými místy, kde můžeme trávit svůj volný čas. Existují i další zařízení, které člověk navštěvuje dle svého vlastního zájmu. Mezi volnočasové organizace patří například Junák, Pionýr, Sokol, Salesiánské hnutí mládeže nebo ČSTV (Český svaz tělesné výchovy), který sdružuje sportovní, turistické a tělovýchovné organizace. Dalšími volnočasovými institucemi mohou být i knihovny, kina nebo muzea.

Sdružení pro děti a mládež rozděluje Bendl (2015, s. 148) podle obsahu činností a výchovného zaměření na **sdružení všestranného obsahu**, kde patří organizace jako Junák nebo Pionýr.

Organizace Junák je součástí celosvětového skautského hnutí založeného roku 1907 lordem Robertem Baden Powellem. (Bendl, 2015, s. 148) U nás je za zakladatele skautingu považován A. B. Svojsík, který v roce 1912 vydal spis Základy junáctví. Největší důraz je v této organizaci kladen na pobyt v přírodě, osvojování praktických dovedností, zvyšování fyzické zdatnosti a rozvíjení morálních vlastností. Někteří skauti se vydávají se svými oddíly za dobrodružstvím na vodu, sjíždějí řeky a učí se postarat o sebe i posádku lodi. Jiní objevují české kraje i Evropu na kolech. Nejdůležitější je ale to, co se přitom učí – že má cenu se o něco snažit, zapojit se, spolupracovat, být součástí světa. (www.skaut.cz)

Druhým největším sdružením dětí a mládeže u nás, nabízejícím pravidelné volnočasové aktivity, je organizace Pionýr. *Pojem „pionýr“ pochází z francouzštiny. Prapůvodně označoval vojenské sapéry, později první osadníky na nových územích. Obecně znamená být průkopníkem, snažit se poznávat nepoznané, hledat nové cesty, posouvat hranice. (www.pionyr.cz) Současný Pionýr vznikl v roce 1990 (po zániku Pionýrské organizace SSM). Pionýr má dlouhou a dobrou tradici zejména v podobě letních pionýrských táborů.*

Mezi **sdružení zájmového charakteru** se řadí Sokol, který byl založen v roce 1862 Miroslavem Tyršem a Jindřichem Fügnerem. *Hlavní náplní programu byly tělovýchovné aktivity, ale i kulturní a osvětové činnosti. Původně byl zaměřen na aktivity dospělých, postupně velmi výrazně narůstal jeho význam pro děti a mládež. (Bendl, 2015, s. 148)*

Třetím dělením jsou **sdružení zaměřující se na pobyt v přírodě a zálesáckou činnost** (Česká tábornická unie, Liga lesní moudrosti, Zálesák, Asociace turistických oddílů mládeže ATOM apod.).

Ke **sdružení zaměřující se na poznávání, ochranu přírody a ekologické aktivity** patří Duha, Brontosaurus a další zájmové svazy například rybářů, včelařů, chovatelů, zahrádkářů apod.

Bendl ve výčtu dále uvádí **sdružení zaměřující se na uměleckou tvořivost, společenskovední aktivity a technické činnosti** jako jsou Asociace pro mládež, vědu a techniku AMAVET, Asociace mladých debrujařů apod.

Veřejně prospěšná sdružení zahrnují Český červený kříž, Svaz dobrovolných hasičů a další sdružení dospělých pro podporu sociálně či zdravotně znevýhodněných jedinců.

Patří zde i **círky a náboženské společnosti** a **obce** nabízející zájmové aktivity a vzdělávání skrze zřizování divadel, muzeí, kulturních domů apod.

K **dobrovolnickým hnutím** Bendl (2015, s. 148) uvádí, že se *dobrovolníci při práci s dětmi zaměřují hlavně na rodiny, které z různých důvodů nemají možnost, nechtějí nebo neumějí se svým dětem náležitě věnovat. Mohou to být rodiny s nízkou kulturní úrovní, sociálně, hlavně ekonomicky slabé rodiny, velmi početné rodiny, rodiny emigrantů, přistěhovalců, kde si děti teprve osvojují češtinu, rodiny, kde jsou rodiče pracovním zatížením natolik, že mají málo času věnovat se svým dětem atd.* Dobrovolníci tráví s dětmi volný čas, pomáhají jim s přípravou do školy, s navazováním sociálních vztahů a podněcují je k aktivitám.

V neposlední řadě zde zahrnuje také **nízkoprahová zařízení pro děti a mládež**. Přesnou definici nízkoprahových zařízení můžeme najít v Pojmosloví nízkoprahových zařízení pro děti a mládež jako *službu určenou dětem a mládeži, které se ocitly v obtížné životní situaci nebo jsou jí ohroženy, a které nevyhledávají standardní formy institucionalizované pomoci a péče.* (www.streetwork.cz) Jde především o navázání kontaktu, předání potřebných informací, rad a pomoci tak, aby klienti nízkoprahového zařízení mohli snáze řešit svou nepříznivou a tíživou sociální situaci.

Děti navštěvující toto zařízení většinou nemají zájem o pravidelně organizované volnočasové činnosti, ale jde jim spíše o spontánní aktivity. Klienty jsou převážně jedinci, kteří se potýkají s rodinnými nebo výchovnými problémy. Často jde o jedince ohrožené sociálně patologickými vlivy, kteří zde vyhledávají odbornou pomoc a rady pedagoga nebo psychologa.

Název nízkoprahová zařízení svůj název získal z důvodu snadné dostupnosti, klienti zde při návštěvě neplatí žádné poplatky a neuvádí své osobní údaje (nemusí uvádět ani své jméno). Platí tu ale určitá pravidla - klienti se nesmí chovat agresivně, požívat drogy nebo alkohol apod. Pracovníci nízkoprahu pořádají pro své klienty nejrůznější akce, zajišťují jim vhodné prostory a podmínky k trávení volného času, případně se snaží o prevenci sociálně patologických jevů.

K ovlivňování volného času dětí, mládeže i dospělých přispívají také kluby, kavárny, herny, diskotéky aj. Tyto subjekty ale neusilují o výchovné působení na osobnost jedince. Jde jim spíše o navození příjemné atmosféry, odpočinek, uvolnění a odreagování od starostí všedních dnů.

4 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY

V této kapitole si uvedeme základní rozdělení volnočasových aktivit, které mohou mít podobu různých činností. Někteří lidé ve svém volném čase sportují, jiní volí formu odpočinku či vycházky do přírody. Důležité však je, aby se po absolvování volnočasové aktivity člověk cítil lépe a naplňoval ho pocit uspokojení ze smysluplně stráveného času.

4.1 Rozdělení volnočasových aktivit

Aktivitám se můžeme věnovat aktivně i pasivně, záleží vždy na druhu aktivity a na našem přičinění. U aktivních činností, jak již z názvu vyplývá, hraje důležitou roli vlastní aktivita a činnost. Pasivní aktivity může člověk provozovat bez vlastního zapojení. Mezi pasivní aktivity patří například sledování televize nebo spánek.

Volnočasové aktivity lze podle Pávkové a kol. (2002, s. 92) rozdělit na volnočasové aktivity odpočinkové, rekreační nebo zájmové.

Odpočinkové volnočasové aktivity jsou klidné, pohybově i psychicky nenáročné. Nejvydatnější formou odpočinku je spánek. Dále zda patří hry, četba, práce s počítačem, poslech hudby, sledování televize, rozhovory a vycházky. Odpočinek může být aktivní i pasivní.

Dalším druhem aktivit jsou aktivity **rekreační**. Jde o vydatnou pohybovou aktivitu, nejlépe na zdravém vzduchu, například sportovní a pohybové hry se soutěživým charakterem, cvičení, plavání, bruslení, lyžování, lidové a společenské tance, aerobik, činnosti spojené s ochranou životního prostředí nebo vycházky spojené se zájmovou činností (např. tělovýchovnou, přírodovědnou, aj.).

Odpočinkové i rekreační činnosti napomáhají odstraňovat únavu a mohou být organizovány hromadně nebo individuálně.

Zájmové aktivity jsou cílevědomé, zaměřují se na uspokojování lidských potřeb a dochází při nich k rozvoji osobnosti. *Zájmy jsou relativně stálé snahy zabývat se předměty nebo činnostmi, které člověka upoutávají po stránce poznávací nebo citové. Zajímavému předmětu nebo činnosti přikládá člověk zvláštní hodnotu, a proto je veden snahou po aktivním styku s ní. Dosahování cíle je provázeno kladným citovým naladěním a uspokojením. Zájmy patří mezi vlastnosti aktivačně-motivační - vedou osobnost k činnosti (aktivitě)*

a vyvolávají pohnutku (motiv) k činnosti zaměřené určitým směrem. (Pávková a kol., 2002, s. 92)

Zájmy lze dle Pávkové (2002, s. 93) dělit podle:

- 1) *úrovně činnosti* na aktivní neboli produktivní - kdy jedinec sám vyvíjí činnost a produkuje nějaké hodnoty a receptivní - kdy pouze vnímá předmět zájmu. Obě činnosti se mohou prolínat a doplňovat;
- 2) *časového trvání* - krátkodobé, dočasné a přechodné;
- 3) *koncentrace* - jednostranné a mnohostranné;
- 4) *společenské hodnoty* - žádoucí („hodnotné“) a nežádoucí;
- 5) *intenzity* - hluboké a povrchní;
- 6) *obsahu* - společenskovední, pracovně-technické, přírodovědně-ekologické, estetickovýchovné, tělovýchovné, sportovní a turistické.

Zájmy dětí se během života vyvíjí a mění. V předškolním věku u dětí převažuje zájem o samotnou činnost, u dětí mladšího školního věku je potřeba neustále měnit obsah i prostředí, neboť jejich zájem je krátkodobý. Starší děti a dospívající je potřeba usměrňovat a podněcovat. Zájmové činnosti tedy plní funkci výchovnou i vzdělávací a dochází při ní k rozvoji osobnosti a seberealizaci jedince.

Zájmové činnosti naplňují volný čas dětí a mládeže a mohou být jak pravidelné (zájmové kroužky) tak příležitostné (různé vycházky, soutěže, exkurze, aj.). Volnočasová zařízení zajišťují skupinovou i individuální činnost. Zpravidla se jedná o organizovanou formu s pedagogickým vedením a konkrétní dobou trvání nebo i jako spontánní aktivita bez přímého pedagogického vedení (herna, čítárna, hřiště, otevřená internetová pracovna, aj.). Zájmové činnosti všeobecně vedou děti k větší samostatnosti, aktivitě a kreativitě než vyučování ve škole. (Pávková a kol, 2002, s. 93)

4.2 Bezpečnost při volnočasových aktivitách

Každý odpovědný vedoucí by měl věnovat bezpečnosti velkou pozornost a snažit se vyvarovat úrazům. Učitelé a vychovatelé musí přihlížet k fyziologickým potřebám žáků, jejich individuálním schopnostem a vytvářet podmínky k jejich zdravému rozvoji. Proto by

měly být děti před započítím každé aktivity řádně poučeny o bezpečnosti a stanovená bezpečnostní pravidla by měly striktně dodržovat. Ve školském zákoně se doslova uvádí: *Školy a školská zařízení zajišťují bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb a poskytují žákům a studentům nezbytné informace k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví.* (www.zakonyprolidi.cz) Z toho důvodu škola přijímá opatření k prevenci rizik, která mohou nastat při vzdělávání žáků, jejich přesunu v rámci školních akcí a zároveň přihlíží k jejich věku, schopnostem a zdravotnímu stavu. (www.msmt.cz)

Školy a školská zařízení mají ze zákona povinnost vést evidenci úrazů v tzv. knize úrazů, kde jsou veškeré informace o úrazu podrobně uvedeny a popsány. Úraz musí být podle § 3 *Vyhlášky č. 64/2005 Sb., o evidenci úrazů dětí, žáků a studentů* zapsán v knize úrazů nejpozději do 24 hodin od doby, kdy se o něm škola doví a musí obsahovat veškeré náležitosti, jako pořadové číslo úrazu, jméno, příjmení a datum narození zraněného, popis úrazu, popis události, při které k úrazu došlo, zda a kým byl úraz ošetřen, podpis zaměstnance, který úraz zaznamenal a další údaje, pokud jsou potřebné k sepsání záznamu o úrazu. (knihovna.oseminare.cz)

V případě úrazu musí odpovědný pedagogický pracovník okamžitě poskytnout dítěti první pomoc a zajistit ošetření lékařem, následně nahlásit úraz stanoveným orgánům a institucím a informovat zákonné zástupce.

Ředitel školy má ze zákona povinnost zajistit zaměstnancům školy školení o právních a ostatních předpisech k zajištění bezpečnosti a ochraně zdraví při práci, *kteřé doplňují jejich odborné předpoklady týkající se pedagogické činnosti a které se vztahují k rizikům, s nimiž může zaměstnanec přijít do styku.* (www.msmt.cz)

5 SOUČASNÉ TRENDY VE VÝCHOVĚ VE VOLNÉM ČASE

Dnešní moderní doba je nakloněna novým metodám a postupům. Základem všeho je zaujetí a motivace dětí. Jsou-li totiž jedinci dostatečně zapálení pro určitou aktivitu, jde vše vidět na jejich výkonu.

Mezi současné trendy ve výchově ve volném čase patří dobrovolnost a pestrost nabízených zájmových aktivit. Dítě by, jak už bylo výše uvedeno, nemělo být nikterak nuceno k aktivitám, o které nemá zájem. Pokud je totiž jedinec do něčeho nucen a dělá nějaké aktivity jen na přání rodičů, může se spíše potýkat s odporem a nechutí než s uspokojením vlastních potřeb.

V dnešní době jsou stále větší nároky kladeny na pestrost nabízených aktivit. A to jak ze strany dětí, tak jejich rodičů. Klesá zájem o pravidelné aktivity a naopak stoupá poptávka po spontánních činnostech. Pro utužení vzájemných vztahů jsou velmi dobré aktivity pro rodiče s dětmi. Nejen že rodiče si tak na svého potomka najdou čas, odpočinou si od všedních starostí a odreažují se, ale obohacují sebe i své děti o společné zážitky a prožitky. Dítě si při sledování jednání a chování svých rodičů také osvojuje určité modely, kterých se pak drží i v dospělosti.

Žádoucí je též propojení teoretických znalostí z vyučovacích předmětů s volnočasovými aktivitami. Například vysvětlení a ověření přírodních zákonitostí v životních situacích či poznávání rostlin při vycházce do přírody apod. Důležitá je nejen spolupráce vychovatelů, učitelů a pedagogů volného času, ale také tvořivost a kreativita pedagoga při realizaci takových aktivit. Zkušený pedagog by si měl zjistit, v čem jsou děti dobré, které předměty je zajímají a na tom stavět v případě motivace. Díky dobré motivaci, která v dítěti vyvolá zvýšený zájem o vědomosti a dovednosti v příslušném předmětu, si dítě může zlepšit například prospěch ve škole.

Dnes existuje profese tzv. streetworkera, což je pedagogický nebo sociální pracovník v terénu, který se snaží kontaktovat jedince v jejich přirozeném prostředí - na ulici, v parcích, v klubech nebo hernách apod. *Tedy v místech, kde se potenciálně potřební pohybují. Jeho úkolem je vyhledávat a kontaktovat skupiny a jednotlivce, kteří jsou stylem svého života nebo trávením volného času více ohroženi sociálně patologickými jevy.* (www.streetwork.cz) Navštěvuje je a poskytuje jim rady a pomoc. Takový pracovník musí mít odpovídající vzdělání, schopnosti a sociální citění.

5.1 Zážitková pedagogika

Dalším trendem v oblasti pedagogiky volného času je tzv. zážitková pedagogika neboli učení zážitkem. Za zakladatele zážitkové pedagogiky je považován německý pedagog Kurt Martin Hahn, který založil venkovský výchovný domov Gordonstown. Během 2. světové války vedl Hahn speciální kurzy pro britské námořníky a později vznikl pro tyto kurzy speciální název, a to outward bound. Dnes je tento název asi nejvíce používaným a nejrozšířenějším programem zážitkové pedagogiky. Abychom mohli operovat s pojmem zážitková pedagogika, je důležité si nejprve definovat pojem zážitek.

Zážitek je spontánní, vyzkoušený i experimentální nebo vyzývavě „prožívaný život“, přisvojený vnitřní statek, který slouží k usmíření vnitřní s vnější realitou. (Vážanský, 1994, s. 26) Zážitek je tedy událost, kterou člověk během života zažil, kterou si pamatuje delší dobu a má ji spojenou s nějakým pocitem, emocí.

Zážitkovou pedagogiku můžeme dle Vážanského (In Janiš, 2009, s. 49) charakterizovat v několika bodech:

- 1. jde o přístup ve výchově, kdy je vnímání jedince velmi emotivní,*
- 2. pod pojmem prožitek si představujeme prostředek, který ovlivňuje jedince,*
- 3. aktivity jsou voleny cíleně,*
- 4. zážitková pedagogika nám umožňuje získat v prostředí chudém na podněty zkušenosti,*
- 5. získané zkušenosti nejsou odtrženy od reálného života, nýbrž mají konkrétní všední vztah,*
- 6. navazujeme na dřívější zážitky,*
- 7. požadavky, které máme na jedince, vyžadují bezprostřední jednání (jedince tedy nemá možnost se daným situacím vyhnout),*
- 8. formy, které využíváme při zážitkové pedagogice, dávají dobrý základ pro učení sociálního chování,*
- 9. poskytuje nevšední zážitky,*
- 10. umožňuje rozvoj osobnosti,*
- 11. klade důraz na jednání a přímé zkušenosti.*

Outward bound je nejvíce rozšířený program zážitkové pedagogiky ve světě a zároveň se jedná o název organizace, která se zážitkovou pedagogikou zabývá a má celosvětovou působnost. Činnosti outward boundu jsou podle Janiše (2009, s. 49) rozděleny na pět oblastí, které se mohou i vzájemně prolínat. Jsou jimi *expedice v přírodě, spolupráce se školami, akce pro firmy, zážitkové akce ve městě a programy pro sociálně znevýhodněné jedince*.

Jednotlivé kurzy v rámci outward boundu mají nejrůznější cíle, které jsou integrovány do tří hlavních oblastí. První oblastí je osobnostní rozvoj jedince, kdy se snažíme například jedinci zvýšit sebevědomí nebo ho naučit komunikovat se skupinou. Druhou oblastí je sociální dynamika, kdy se zaměřujeme na narušení stereotypů, které působí v kolektivu jako překážky. Poslední, tedy třetí oblastí, je vzdělávání. Tato oblast se zaměřuje na to, aby si jedinec pomocí různých aktivit osvojil nové informace, které jsou díky přítomnosti zážitku dobře zafixovány.

5.2 Kooperativní učení

V současné době se pedagogové snaží o inovaci ve výuce a využívají při tom i kooperativní učení, které spočívá v kooperaci neboli spolupráci. Spolupráce je velmi důležitá nejen ve školním prostředí, při volnočasových aktivitách a kolektivních sportech, ale i v běžném životě.

Kooperativní učení se často zaměřuje se skupinovým vyučováním. Skupinové vyučování je jednou z organizačních forem vyučování (vedle hromadné a individuální), přičemž jsou žáci ve třídě rozděleni do několika skupin (za nejmenší skupinu lze považovat dvojici). *Rozdělení žáků do skupin ještě nezaručuje jejich kooperaci, ale je jednou z podmínek navázání vzájemné spolupráce. Kooperativní učení se soustřeďuje na procesy, ke kterým dochází při spolupráci uvnitř skupiny, především na sociální interakci. Opakem kooperativního učení je výuka, při níž žáci vzájemně nespolupracují, nebo mezi sebou dokonce soupeří a soutěží.* (www.ctenarska-gramotnost.cz)

Někteří učitelé, propagující kooperativní učení, se snaží o eliminaci soutěživosti ve školách. Jako negativní jev uvádí sníženou motivaci z důvodu prohry. Na druhou stranu, člověk se během života setkává se soutěživostí i spoluprací dennodenně a musí na to umět vhodně reagovat. Už děti předškolního věku se učí hrát a spolupracovat se svými vrstevní-

ky. A mnohdy dochází i na soutěživost. Není tedy od věci, naučit děti přijímat prohru. Často se také říká: „není důležité zvítězit, ale zúčastnit se.“

U žáků na základní škole se kooperace rozvíjí společným doučováním a vysvětlováním. V hodinách se projevuje jejich spolupráce například řešením společných úkolů nebo radami při písémkách, což ale učitelé nevidí rádi a za takovou spolupráci žáky spíše trestají, než chválí. Prostřednictvím kooperace a soutěživosti se děti připravují na praktický život.

6 MIKROREGION PLOŠTINA

Diplomová práce je zaměřena na zájmové a volnočasové aktivity žáků druhého stupně základních škol v mikroregionu Ploština. Tato kapitola uvádí charakteristiku zmiňovaného mikroregionu a bližší informace týkající se nabídky zájmových a volnočasových aktivit mikroregionu.

6.1 Charakteristika mikroregionu Ploština

Mikroregion Ploština se nachází ve zlínském kraji *v pomyslném trojúhelníku mezi městy Vizovice, Valašské Klobouky a Luhačovice, přímo v srdci Vizovických vrchů.* (mr.plostina.cz) Název mikroregionu je odvozen od valašské pasekářské osady Ploština, která se nachází mezi obcemi Vysoké Pole a Drnovice a je zároveň mementem 2. světové války.

Mikroregion Ploština je sdružení celkem devíti obcí (konkrétně osmi obcí a jednoho města. Jsou jimi obce Loučka, Újezd, Vlachova Lhota, Vlachovice, Haluzice, Drnovice, Tichov a Vysoké Pole a město Valašské Klobouky. Mikroregion Ploština *vznikl jako volný svazek obcí vyčleněním z mikroregionu Jižní Valašsko v roce 2002.* (loucka-obec.cz) Tento mikroregion, se sídlem v Újezdě, se podílí na rozvoji obcí a pořádání kulturně společenských akcí. Na území mikroregionu dnes žije přibližně 10 240 občanů a rozloha všech katastrů jednotlivých obcí přesahuje 100 km².

Mikroregion nemá tak rozmanité kulturní a historické památky jako jiné oblasti zlínského okresu. Má však předpoklady pro rozvoj turistiky, které mu skýtá příroda a to především díky poloze na pomezí Bílých Karpat a Vizovických vrchů. (loucka-obec.cz)

Mezi turisticky zajímavé obce patří Drnovice, Tichov nebo Vysoké Pole. Pod vrchem Svéradov můžeme navštívit Památník, který připomíná události 2. světové války a vypálení této osady. Pasekářská osada Ploština, která je součástí obce Drnovice, byla po válce obnovena a kromě památníku zde byla vybudována kaple a muzejní expozice. *Možností pro rekreaci je i rozvoj chalupářství a využití kulturních památek, které se jeví jako jediná možná forma zachování objektů lidové architektury. Domy z 19. století představující původní valašskou lidovou kulturu se nachází zejména ve Valašských Kloboukách a v obcích Vlachova Lhota a Vlachovice.* (loucka-obec.cz)

Některé obce mikroregionu Ploština patří zároveň do tzv. Okruhu šesti dědin. Tento okruh je souborem turistických cest, které poukazují na nejkrásnější místa v srdci mikroregionu Ploština.

Okruh šesti dědin představuje plně vybavený systém aktivního trávení volného času. Na vyznačených cestách jsou umístěny naučné panely s turistickými mapami. V každé obci se nachází také úvaziště pro koně. Tyto služby se týkají obcí Drnovice, Pozděchov, Újezd, Vysoké Pole, Vlachova Lhota, Vlachovice, Pozděchov ale i některých dalších okolních obcí - Loučka, Tichov a Prlov). (www.jiznivalassko.cz)

Každá obec spadající do mikroregionu Ploština má své kouzlo a návštěvníkům zaručuje nezapomenutelné turistické zážitky s využitím pestré nabídky aktivit.

6.2 Nabídka zájmových a volnočasových aktivit pro žáky druhého stupně ZŠ v jednotlivých obcích mikroregionu Ploština

Mikroregion Ploština zahrnuje devět členských obcí - od nejmenších Haluzic se zhruba 80 obyvateli až po město Valašské Klobouky, kde žije více než 5000 obyvatel. Cílem tohoto mikroregionu je podpora regionálního rozvoje a cestovního ruchu. (loucka-obec.cz) V menších obcích jako jsou Loučka, Vlachova Lhota, Haluzice, Drnovice, Tichov a Vysoké Pole se nenachází základní škola s druhým stupněm. V některých zmiňovaných obcích se nachází pouze školy s prvním stupněm, tudíž starší děti z těchto vesnic musí dojíždět na druhý stupeň do škol do Újezda, Valašských Klobouk nebo do Vlachovic.

Nabídka volnočasových a zájmových aktivit v mikroregionu Ploština je poměrně rozmanitá. V každé obci tohoto mikroregionu jsou dnes k dispozici obecní knihovny (ačkoli se u žáků druhého stupně základních škol spíše setkáváme s klesajícím zájmem o četbu). V Tichově funguje Klub vesnických žen, které pořádají různé akce pro děti a mládež. Z těch nejznámějších můžeme jmenovat například dětský karneval, dětský den nebo mikulášskou besídku. Mezi obcemi Vysoké Pole a Drnovice se nachází osada Ploština, která byla vypálena a podle této osady nese jméno i celý mikroregion. V rámci turistického výšlapu mohou děti s rodiči navštívit Památník, který je věnován obětem vypálené osady. Velkým přínosem k využití volného času je nedávno zbudované Envicentrum ve Vysokém Poli. Rodiče i se svými dětmi mohou využít výukové programy, odborné exkurze nebo

kroužky, které právě Envicentrum nabízí. Pracovníci Envicentra se podílejí také na kulturním dění v obci.

Ve větších obcích jako jsou Vlachovice a Újezd nebo ve městě Valašské Klobouky jsou zřízeny základní školy s druhým stupněm a tyto školy, případně též Základní umělecká škola se sídlem ve Valašských Kloboukách, nabízí širokou škálu kroužků. Jedná se o kroužky hudebního, pěveckého, výtvarného nebo sportovního charakteru. Největší zájem je, jak ukázal výzkum, o hudební obory a tradičně také o sportovní aktivity, jako je fotbal nebo volejbal.

Děti mohou propojit sport a zábavu také při trénincích ve sboru dobrovolných hasičů, fotbalových oddílech nebo využít turistické trasy v okolí. K relaxaci jim v Újezdě nebo ve Valašských Kloboukách v letních měsících poslouží také koupaliště, v zimě si zde mohou zalyžovat. Celoročně je v obou zmiňovaných lokalitách v provozu kino.

Ve městě Valašské Klobouky nalezneme i skatepark nebo saunu, případně pestrou nabídku aktivit ze strany Domu dětí a mládeže nebo již zmiňované Základní umělecké školy. Děti, nacházející se v obtížné životní situaci, mohou využít kvalifikované odborné pomoci v Nízkoprahovém zařízení KamPak? s centrem ve Valašských Kloboukách. Toto zařízení se zaměřuje na poskytování sociálních služeb, poradenství a eliminaci rizikového chování a patologických jevů. Ve Valašských Kloboukách se nachází také Rodinné centrum Kaštánek, jehož cílovou skupinou jsou rodiče a děti do 12 let, těhotné ženy a jejich partneři. Slouží jako místo odpočinku a relaxace, ale nabízí také odborné služby pro rodiče. (www.valasskeklobouky.cz)

Už třetím rokem funguje skupina Svišti, sdružující školní mládež od 6 do 12 let z Újezda a okolních obcí. Tato organizace čerpá z tradic skautingu a snaží se děti zábavnou formou vést k využití volného času. Kromě skautských her a aktivit se zapojují i do čištění studánek a pramenů nebo přenosu Betlémského světla od svých skautských kolegů. (loucka-obec.cz)

Při turistických vycházkách mohou milovníci historie navštívit i významná archeologická naleziště - v obcích Újezd jsou k vidění pozůstatky středověké tvrze a ve Vlachovicích se nachází naleziště z období lidu popelnicových polí. (loucka-obec.cz)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

7 VÝZKUMNÁ ČÁST

Praktická část navazuje na problematiku teoretické části. V praktické části diplomové práce se zaměřujeme především na nabídku volnočasových a zájmových aktivit u žáků druhého stupně základních škol v mikroregionu Ploština, proto se výzkum týká žáků tří základních škol v tomto mikroregionu, a to základních škol v Újezdě, Vlachovicích a Valašských Kloboukách. Zajímá nás, zda mají žáci povědomí o nabídce volnočasových a zájmových aktivit v jejich škole a okolí, zda navštěvují nějaké kroužky, případně jaké a zda jsou s nimi dostatečně spokojeni.

7.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem výzkumu je zjistit, jak žáci druhého stupně tří základních škol v mikroregionu Ploština tráví svůj volný čas a zda jsou spokojeni s kvalitou volnočasových a zájmových aktivit či kroužků v jejich škole a okolí.

Dílčí cíle

Pro výzkumné šetření byly stanoveny následující dílčí cíle:

1. Zjistit, jaké školní volnočasové a zájmové aktivity žáci druhého stupně ZŠ v mikroregionu Ploština nejčastěji navštěvují.
2. Zjistit, jaké mimoškolní volnočasové a zájmové aktivity žáci druhého stupně ZŠ v mikroregionu Ploština nejčastěji navštěvují.
3. Zjistit, o jaké volnočasové a zájmové aktivity či kroužky, které nejsou v nabídce, by měli žáci druhého stupně ZŠ v mikroregionu Ploština zájem.
4. Zjistit, kolik volnočasových a zájmových aktivit či kroužků žáci druhého stupně ZŠ v mikroregionu Ploština navštěvují během týdne.
5. Zjistit, kdo žáky druhého stupně ZŠ v mikroregionu Ploština nejvíce ovlivňuje při výběru volnočasových a zájmových aktivit či kroužků.

Výzkumné otázky

1. Jak žáci druhého stupně ZŠ v mikroregionu Ploština nejčastěji tráví svůj volný čas po příchodu ze školy?
2. Jsou žáci druhého stupně ZŠ v mikroregionu Ploština spokojeni s kvalitou nabízených školních nebo mimoškolních volnočasových a zájmových aktivit či kroužků?

7.2 Metoda výzkumu

Pro výzkum jsme si zvolili kvantitativní metodu dotazníkového šetření s víceetapovým záměrným výběrem. Nejprve jsme vybrali určitá uskupení obcí spadajících do mikroregionu Ploština a následně jsme a v těchto obcích oslovili ředitele základních škol s druhým stupněm. Prostřednictvím dotazníků jejich žáci odpovídali na uvedené otázky.

Cílovým souborem byly tři základní školy v mikroregionu Ploština, konkrétně ZŠ Újezd, ZŠ Vlachovice a ZŠ Valašské Klobouky. Výzkumný vzorek představovali žáci druhého stupně těchto tří základních škol. V ostatních obcích mikroregionu se buď základní školy nenacházejí, nebo mají pouze první stupeň.

Jak již bylo řečeno, jedná se o žáky druhého stupně základních škol, jejich věkové rozmezí je tedy 12 - 15 let. Tímto výzkumem zůstala zachována anonymita zkoumaných respondentů.

Struktura dotazníku

Dotazník byl rozdělen na dvě části. První část byla tvořena představením autora dotazníku, vysvětlením, za jakým účelem je žákům dotazník podáván a poděkováním za jeho vyplnění.

Druhou část dotazníku tvořilo 13 výzkumných otázek se zaměřením na výzkum volnočasových a zájmových aktivit žáků druhého stupně ZŠ. V dotazníku byly položeny otázky uzavřené a to jak dichotomické, kdy respondenti vybírali ze dvou možností, tak polytomické s možností více odpovědí. U šesti otázek měli respondenti možnost dopsat svá vlastní sdělení. První dvě otázky zjišťovaly pohlaví žáků a ročník, který navštěvují. Zbylé otázky sloužily ke zjištění návštěvnosti školních či mimoškolních volnočasových a zájmo-

vých aktivit či kroužků, případně spokojenost respondentů s jejich průběhem a fungováním. Dotazník je uveden v příloze číslo I.

7.3 Průběh výzkumu

Výzkum byl proveden na třech základních školách v mikroregionu Ploština (ZŠ Újezd, ZŠ Vlachovice a ZŠ Valašské Klobouky), se zaměřením na žáky 2. stupně. Po osobní návštěvě škol a domluvě s řediteli a učiteli byly žákům rozdány dotazníky. Žáci byli dopředu informováni o účelu a důležitosti dotazníků. Návratnost dotazníků byla 100%. Následně byly dotazníky vyhodnoceny, základní utřídění dat bylo provedeno tzv. „čárkovací metodou“ a získané výsledky byly zpracovány, a to jak v tabulkách, tak v grafické podobě. Výzkumu se zúčastnilo celkem 242 žáků.

Ředitelé výše zmíněných škol měli zájem o dotazníkové šetření tohoto druhu. Co se týká výsledků výzkumu, jsou zde zahrnuty výsledky ze všech škol dohromady, ale ředitelům jednotlivých základních škol byly poskytnuty pouze údaje a výsledky týkající se jejich školy.

8 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU

Veškeré dotazníky byly vyplněny správně. Výsledky dotazníků jsme nejdříve zpracovávali ručně tzv. „čárkovací metodou“ a posléze jsme zjištěné údaje převedli do elektronické podoby. K vyhodnocení výzkumu jsme využili tabulky a grafy prostřednictvím programu MS Excel a MS Word z programu MS Office 2007. Pro vyhodnocování hypotéz jsme využili Test dobré shody chí-kvadrát. Každá otázka z dotazníku byla vyhodnocena zvlášť a doplněna komentářem.

8.1 Analýza výsledků výzkumu

Dotazník se skládá celkem ze 13 výzkumných otázek. Údaje z odpovědí žáků jsou ke každé položce zaznamenány v tabulce, pro lepší názornost jsou v procentuálním zastoupení uvedeny v grafu a následně jsou veškeré výsledky doplněny komentářem.

8.1.1 Identifikační údaje respondentů

Výzkumná otázka číslo 1. - Pohlaví respondentů

Kategorie	Absolutní četnost	Relativní četnost
dívka	121	50%
chlapec	121	50%
celkem	242	100%

Tabulka 2: Pohlaví respondentů

Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 242 respondentů v rovnocenném zastoupení, tedy 121 dívek (50%) a 121 chlapců (50%). Následující tabulka ukazuje na konkrétní zastoupení respondentů z jednotlivých škol.

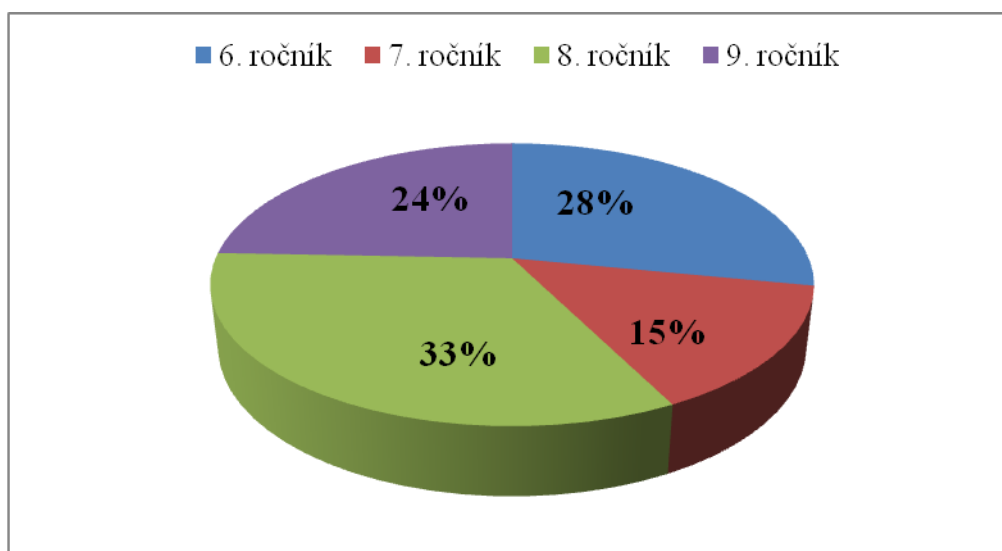
	ZŠ Vlachovice		ZŠ Újezd		ZŠ Valašské Klobouky	
	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky
6. ročník	9	7	7	9	20	16
7. ročník	5	8	11	11	0	0
8. ročník	10	4	8	20	20	18
9. ročník	11	8	7	10	13	10
celkem	35	27	33	50	53	44

Tabulka 3: Pohlaví respondentů jednotlivých škol

Výzkumná otázka číslo 2. - Který ročník na ZŠ navštěvuješ?

Kategorie	Absolutní četnost	Relativní četnost
6. ročník	68	28%
7. ročník	35	15%
8. ročník	80	33%
9. ročník	59	24%
celkem	242	100%

Tabulka 4: Ročník

Graf 1: Ročník

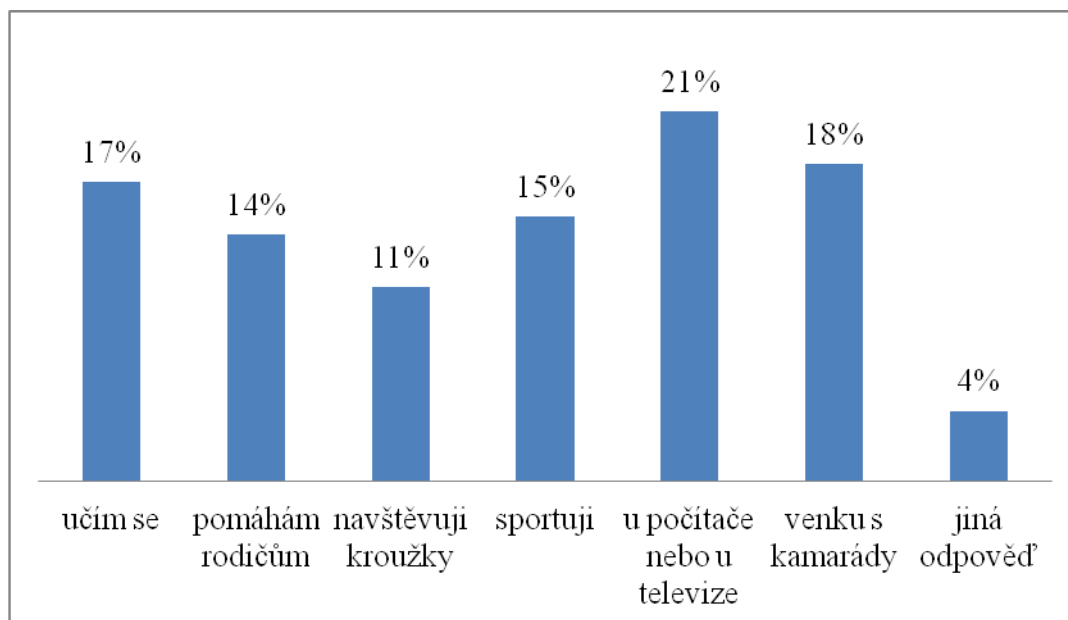
V následující tabulce jsou vedeny četnosti respondentů podle ročníků. Žáků ze šestého ročníku se zúčastnilo celkem 68 (28%), ze sedmého ročníku 35 žáků (15%), z osmého ročníku 80 (33%) a 59 žáků z devátého ročníku (24%).

8.1.2 Výsledky šetření k hlavním cílům

Výzkumná otázka číslo 3. - **Jak nejčastěji trávíš svůj volný čas po příchodu ze školy?**

Kategorie	Absolutní četnost	Relativní četnost
učím se	98	17%
pomáhám rodičům	82	14%
navštěvuji kroužky	67	11%
sportuji	90	15%
u počítače nebo u televize	121	21%
venku s kamarády	109	18%
jiná odpověď	26	4%
celkem	593	100%

Tabulka 5: Způsob trávení volného času

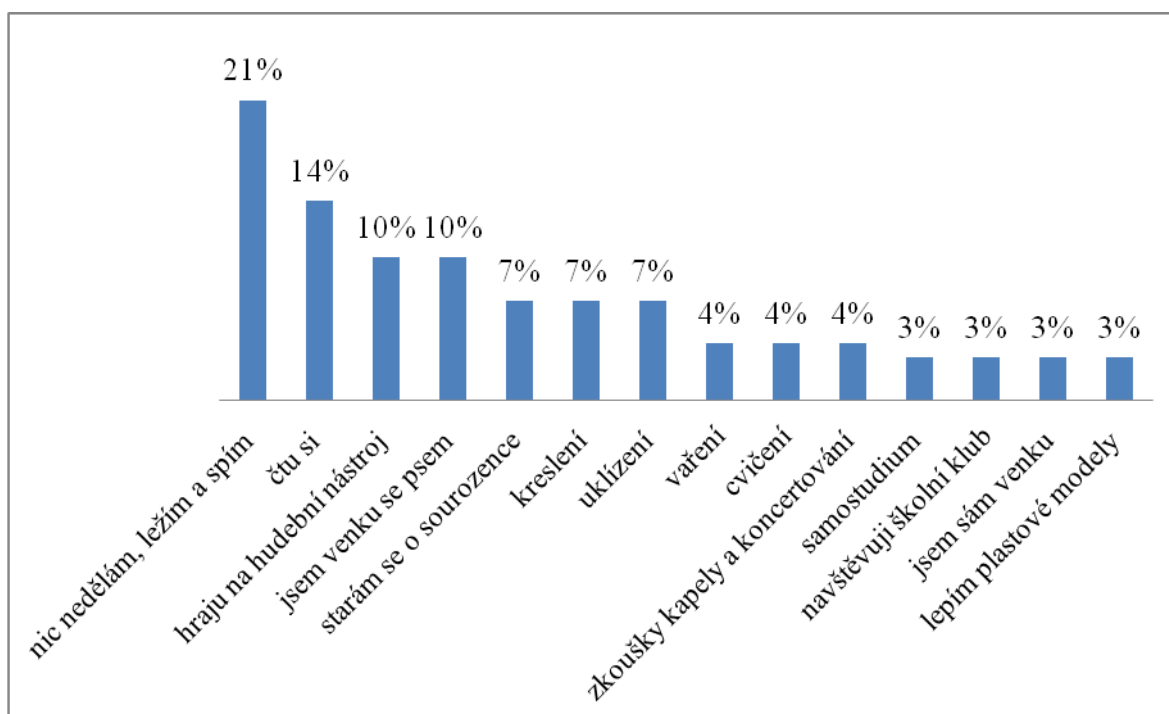

Graf 2: Způsob trávení volného času

U výzkumné otázky číslo 3, mohli žáci označit více možností, nejvýše však 3. Po sečtení se jednalo celkem o 593 odpovědí. Nejčastěji žáci vybrali možnost trávení volného času u počítače nebo u televize (21%), poměrně vyrovnané četnosti odpovědí se objevova-

ly u možností: jsem venku s kamarády (18%), učím se (17%), sportuji (15%), pomáhám rodičům (14%) a navštěvuji kroužky (11%). Jinou odpověď zvolily 4% respondentů.

Tato 4% dotazovaných nejčastěji uváděli v jiné odpovědi například: nic nedělám, ležím a spím (21%), čtu si (14%), hraju na hudební nástroj (10%), jsem venku se psem (10%) nebo starám se o sourozence (7%). Další vepsané odpovědi se týkaly aktivit jako kreslení (7%), uklízení (7%), vaření (4%), cvičení (4%), zkoušky kapely a koncertování (4%), samostudium (3%) či navštěvuji školní klub (3%), jsem sám venku (3%) a lepím plastové modely (3%).

Graf 3: Nejčastější způsoby trávení volného času

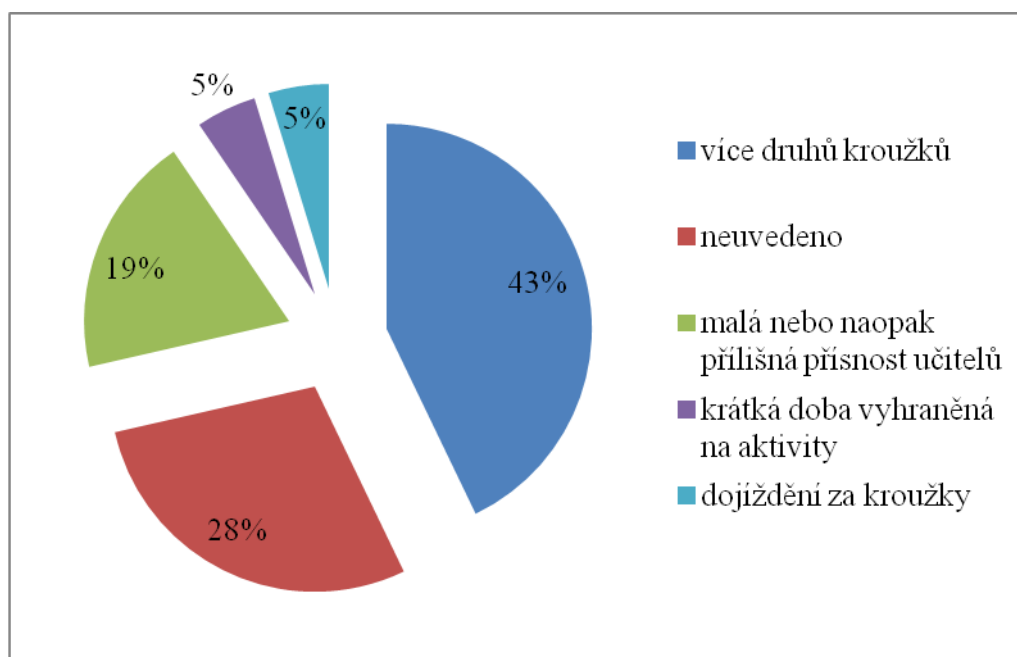
Výzkumná otázka číslo 9. - **Jsi s kvalitou nabízených školních nebo mimoškolních volnočasových a zájmových aktivit či kroužků spokojen/spokojena?**

Kategorie	Absolutní četnost	Relativní četnost
ano	221	91%
ne	21	9%
celkem	242	100%

Tabulka 6: Spokojenost s kvalitou volnočasových aktivit

Spokojenost dotazových s kvalitou školních a mimoškolních volnočasových a zájmových aktivit či kroužků je velká, a to až 91%. U pouhých 9% můžeme konstatovat nespokojenost.

Nedostatky žáci shledávali například v malé nebo naopak přílišné přísnosti učitelů (19%), krátké době vyhraněné na aktivity (5%) nebo v dojíždění za kroužky (5%). Devět žáků by uvítalo více druhů kroužků (43%). Šest jedinců (28%) neuvedlo žádný konkrétní důvod nespokojenosti.

Graf 4: Důvody nespokojenosti žáků s kvalitou aktivit

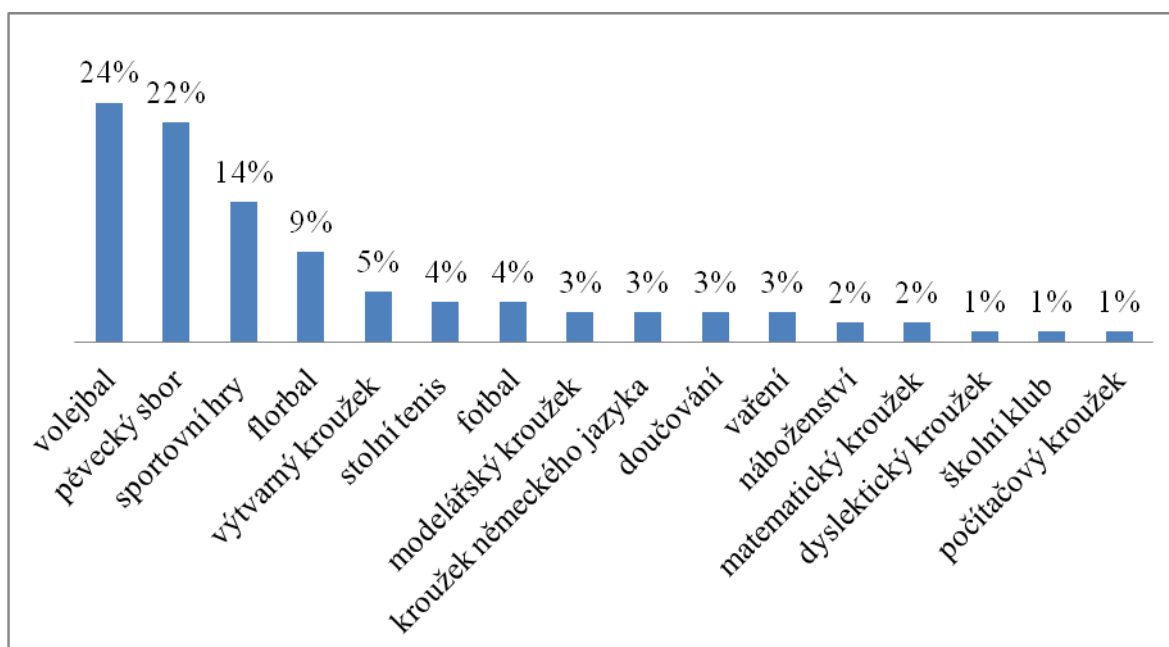
8.1.3 Výsledky šetření k dílčím cílům

Výzkumná otázka číslo 4. - **Navštěvuješ nějaké volnočasové a zájmové aktivity či kroužky ve škole?**

Kategorie	Absolutní četnost	Relativní četnost
ano	100	41%
ne	142	59%
celkem	242	100%

Tabulka 7: Návštěvnost volnočasových aktivit ve škole

U výzkumné otázky číslo 4, měli žáci dvě možnosti výběru, přičemž u možnosti „ano“ mohli dále uvést, jaké volnočasové a zájmové aktivity či kroužky ve škole navštěvují. Po shrnutí výsledků ze všech tří základních škol se největší oblíbenosti a návštěvnosti těší kroužky jako: volejbal (24%), pěvecký sbor (22%), sportovní hry (14%) a florbal (9%). S menší četností pak respondenti uváděli výtvarný kroužek (5%), stolní tenis (4%), fotbal (4%), modelářský kroužek (3%) kroužek německého jazyka (3%) nebo doučování (3%) a vaření (3%). Méně se zde opakovaly odpovědi jako náboženství (2%) a matematický kroužek (2%). Ostatní odpovědi (dyslektický kroužek, školní klub a počítačový kroužek) byly uvedeny jen jednou, tj. 1%.

Graf 5: Nejnavštěvovanější aktivity ve školách

Výzkumná otázka číslo 5. - **Myslíš si, že je nabídka volnočasových a zájmových aktivit či kroužků na tvé škole dostatečná?**

Kategorie	Absolutní četnost	Relativní četnost
ano	184	76%
ne	58	24%
celkem	242	100%

Tabulka 8: Dostatečnost nabídky volnočasových aktivit ve škole

Podle výše uvedené tabulky i grafického znázornění lze konstatovat, že žáci shledávají nabídku volnočasových a zájmových aktivit či kroužků na jejich škole jako dostatečnou, a to ze 76%. Zbylých 24% dotazovaných žáků není se školní nabídkou spokojeno a vidí v ní určité nedostatky.

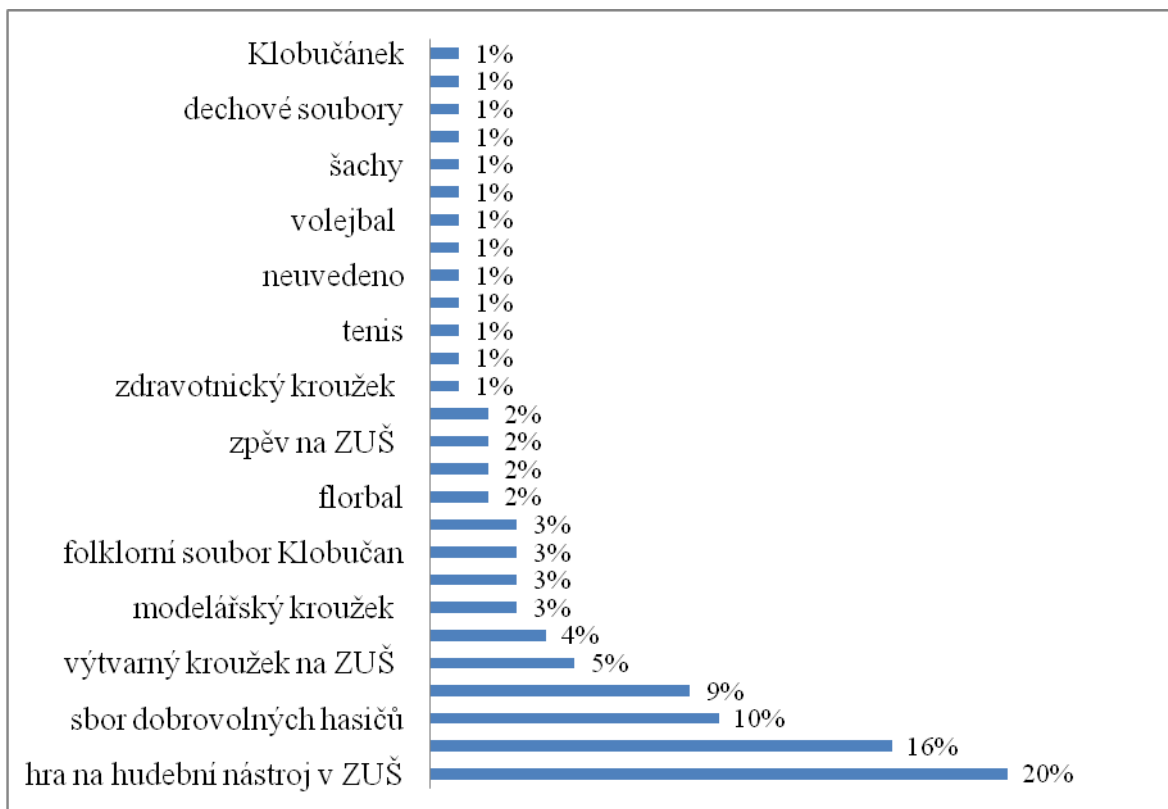
Výzkumná otázka číslo 6. - **Navštěvuješ nějaké mimoškolní volnočasové a zájmové aktivity či kroužky?**

Kategorie	Absolutní četnost	Relativní četnost
ano	143	59%
ne	99	41%
celkem	242	100%

Tabulka 9: Návštěvnost mimoškolních aktivit

Jak můžeme vidět z výše uvedených výsledků, nadpoloviční většina, tedy 59% dotazovaných navštěvuje mimoškolní volnočasové a zájmové aktivity či kroužky. Jedná se převážně o hru na hudební nástroj v ZUŠ (20%), fotbalové oddíly (16%), sbor dobrovolných hasičů (10%), taneční kroužky (9%), výtvarný kroužek na ZUŠ (5%), skautské oddíly (4%), modelářský kroužek (3%), rybářský kroužek (3%), folklorní soubor Klobučan (3%), kroužek anglického jazyka (3%), florbal (2%) či myslivecký kroužek (2%), zpěv na ZUŠ (2%) nebo posilovnu (2%). Kromě již zmíněných kroužků se, s menší četností, v odpovědích objevil zdravotnický kroužek (1%), jezdecký kroužek (1%), tenis (1%), schóla (1%), svišti (1%), volejbal (1%), sebeobrana (1%), šachy (1%), aranžování (1%), dechové (1%) a cimbálové (1%) soubory nebo Klobučánek (1%).

Valášek, programování, karate, parkour, balet na ZUŠ, freestyle koloběžky, zumba, nízkoprahové centrum Kampak a hokej byly zmíněny v šetření jen jedenkrát a z celku tvoří necelé jedno procento. Jeden dotazovaný zde napsal i knihovnu nebo ministrování v kostele a tři respondenti (1%) nedoplňovali svou odpověď komentářem.

Graf 6: Nejnavštěvovanější mimoškolní aktivity

Výzkumná otázka číslo 7. - **Myslíš si, že je nabídka mimoškolních volnočasových a zájmových aktivit či kroužků ve tvém okolí dostatečná?**

Kategorie	Absolutní četnost	Relativní četnost
ano	187	77%
ne	55	23%
celkem	242	100%

Tabulka 10: Dostatečnost nabídky mimoškolních aktivit

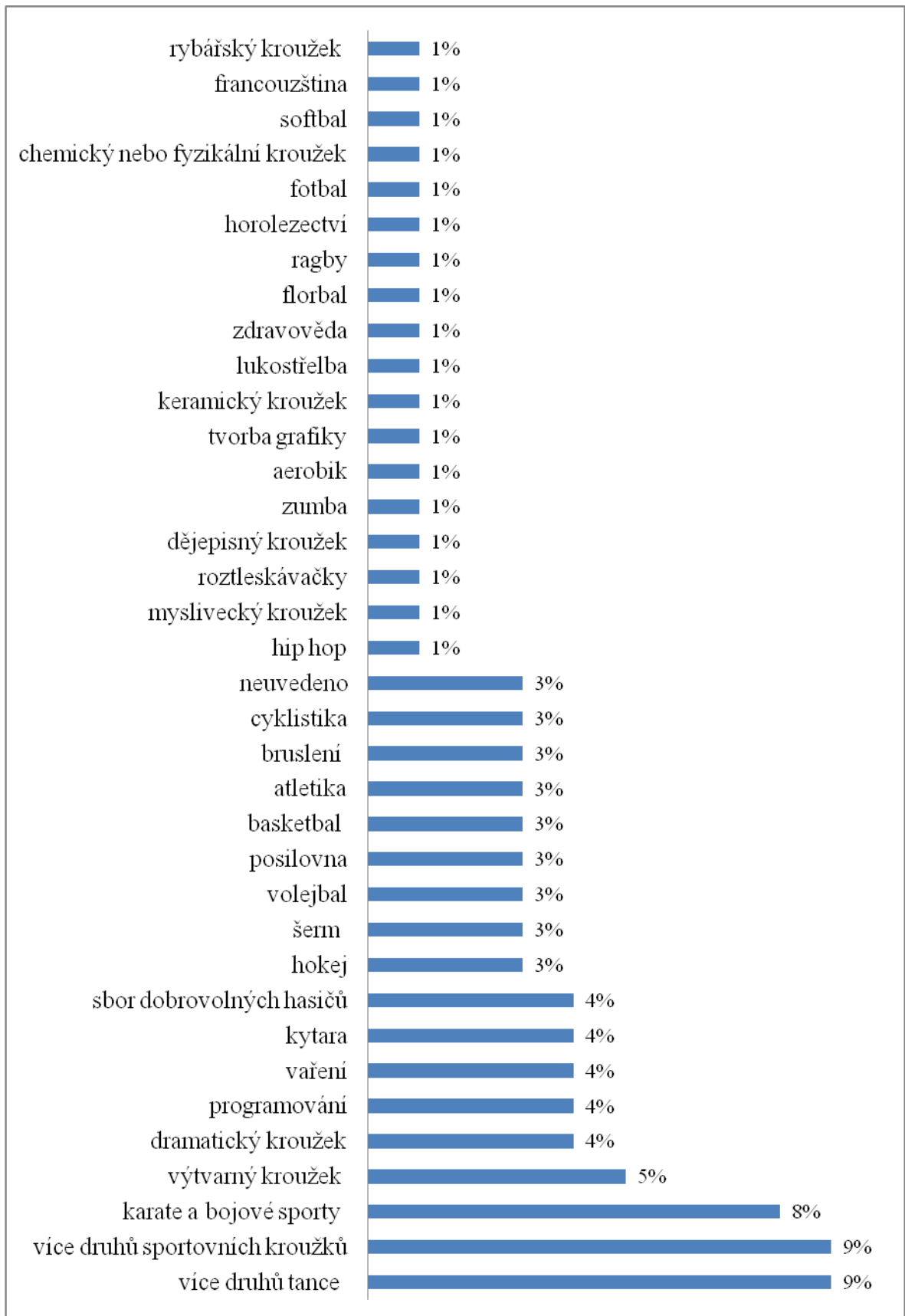
U sedmé výzkumné otázky 187 respondentů (77%) označilo mimoškolní nabídku volnočasových a zájmových aktivit či kroužků za dostatečnou. Což je srovnatelné i s výsledky výzkumné otázky číslo 5, tedy s názorem respondentů o dostatečné školní nabídce.

Výzkumná otázka číslo 8. - **Chybí ti nějaké volnočasové a zájmové aktivity či kroužky, které nejsou ve školní nebo mimoškolní nabídce?**

Kategorie	Absolutní četnost	Relativní četnost
ano	59	24%
ne	183	76%
celkem	242	100%

Tabulka 11: Nedostatek volnočasových aktivit

U této výzkumné otázky si mohli respondenti vybrat ze dvou možností, přičemž u odpovědi „ano“, mohli dále určit, jaké konkrétní aktivity či kroužky jim ve stávající, ať už školní či mimoškolní nabídce, chybí. Nejčastěji mají respondenti zájem o více druhů tance (9%), více druhů sportovních kroužků (9%), karate a bojové sporty (8%) nebo výtvarný kroužek (5%). Třikrát se zde objevily odpovědi typu: dramatický kroužek, programování, vaření, kytara a sbor dobrovolných hasičů (4%). S menší četností pak žáci uváděli: hokej (3%), šerm (3%), volejbal (3%), posilovna (3%), basketbal (3%), atletika (3%), bruslení (3%) a cyklistika (3%). Kroužky jako hip hop, myslivecký kroužek, roztleskávačky, dějepisný kroužek, zumba, aerobik, tvorba grafiky, keramický kroužek, lukostřelba, zdravotvěda, florbal, ragby, horolezectví, fotbal, chemický nebo fyzikální kroužek, softbal, francouzština a rybářský kroužek zde byly uvedeny jen jedenkrát, tj. v konečném součtu 1%. Dva dotazníky (3%) nebyly doplněny konkrétní aktivitou.

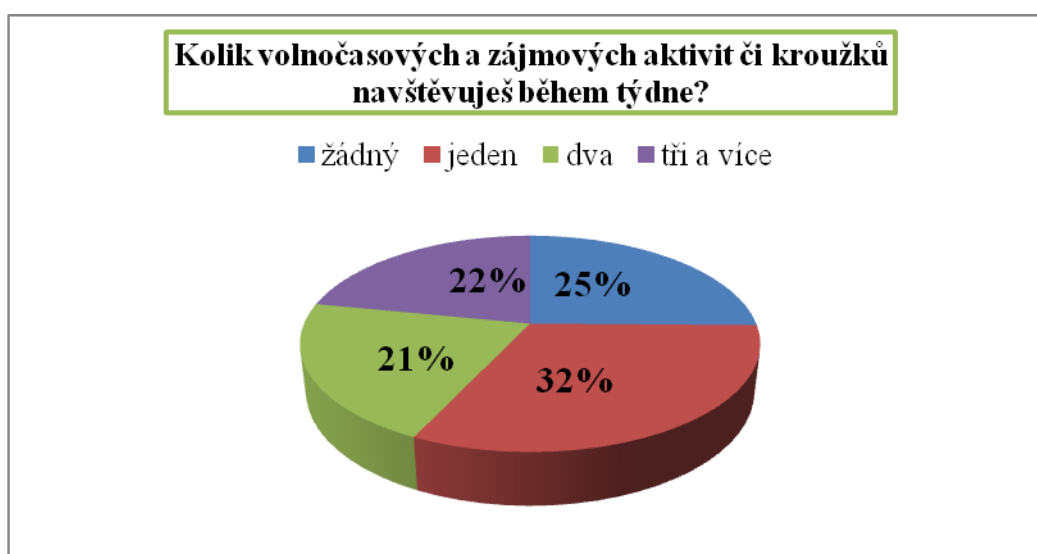

Graf 7: Aktivity, které by žáci uvítali v mikroregionu Ploština

Výzkumná otázka číslo 10. - **Kolik volnočasových a zájmových aktivit či kroužků navštěvuješ během týdne?**

Kategorie	Absolutní četnost	Relativní četnost
žádný	61	25%
jeden	77	32%
dva	51	21%
tři a více	53	22%
celkem	242	100%

Tabulka 12: Počet volnočasových aktivit za týden

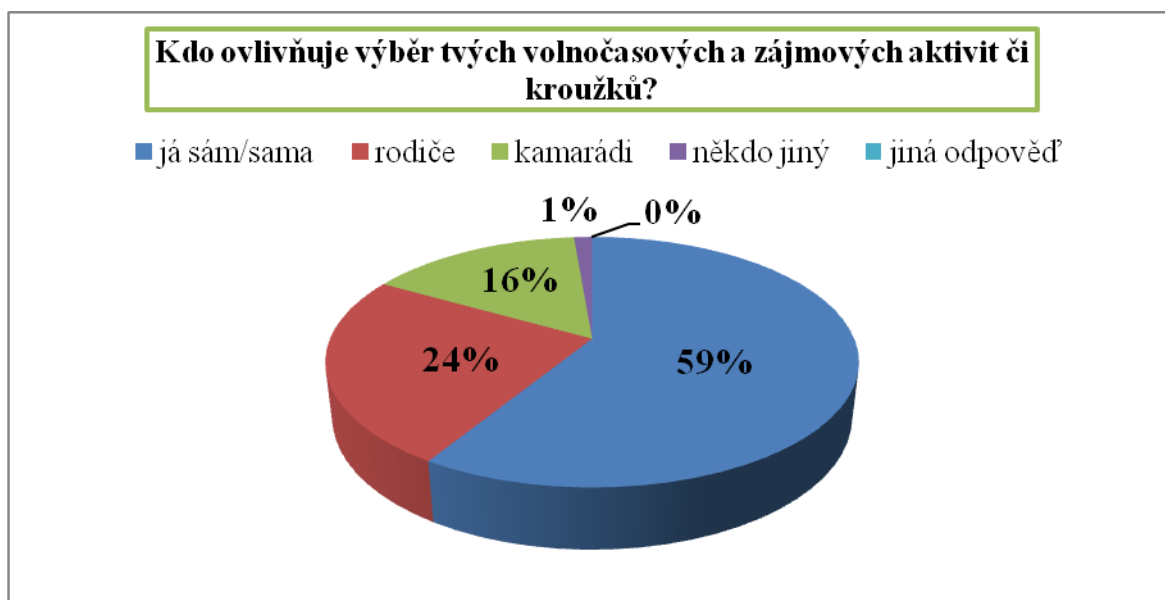
Graf 8: Počet volnočasových aktivit za týden

Odpovědi u desáté výzkumné otázky byly poměrně rovnocenně zastoupeny. Nejčastěji však žáci druhého stupně základních škol v mikroregionu Ploština během týdne navštěvují jen jednu volnočasovou a zájmovou aktivitu či kroužek (32%).

Výzkumná otázka číslo 11. - **Kdo ovlivňuje výběr tvých volnočasových a zájmových aktivit či kroužků?**

Kategorie	Absolutní četnost	Relativní četnost
já sám/sama	224	59%
rodiče	93	24%
kamarádi	59	16%
někdo jiný	5	1%
jiná odpověď	0	0%
celkem	381	100%

Tabulka 13: Vliv na výběr volnočasových aktivit

Graf 9: Vliv na výběr volnočasových aktivit

U této výzkumné otázky mohli žáci vybrat více odpovědí, maximálně však tři. Většinou si žáci kroužky, které navštěvují, vybírají sami (59%). Z 24% jejich volbu ovlivňují rodiče a někdy se nechávají ovlivnit svými kamarády (16%). Pět respondentů (1%) si zvolilo možnost „někdo jiný“.

8.1.4 Výsledky šetření vlastních názorů respondentů

Výzkumná otázka číslo 12. - **Máš dostatek času věnovat se svým zálibám?**

Kategorie	Absolutní četnost	Relativní četnost
ano	210	87%
ne	32	13%
celkem	242	100%

Tabulka 14: Dostatek času na záliby

Až 210 dotazovaných (87%) z celkových 242 uvedlo, že mají dostatek času na své koníčky a záliby. Jen 32 žáků (13%) pociťuje nedostatek času k uskutečňování svých volnočasových aktivit.

Výzkumná otázka číslo 13. - **Myslíš si, že umíš správně a smysluplně využít svůj volný čas?**

Kategorie	Absolutní četnost	Relativní četnost
ano	205	85%
ne	37	15%
celkem	242	100%

Tabulka 15: Smysluplné využití volného času

Převážná většina respondentů (85%) si myslí, že svůj volný čas umí smysluplně využít. Záporného názoru bylo 15% respondentů.

8.2 Vyhodnocení hypotéz

Hypotézy k výzkumné otázce číslo 3:

Jak nejčastěji trávíš svůj volný čas po příchodu ze školy?

H_0 : Četnosti odpovědí žáků, kteří vybírají jednotlivé volnočasové aktivity, jsou stejné.

H_A : Četnosti odpovědí žáků, kteří vybírají jednotlivé volnočasové aktivity, jsou rozdílné.

Odpovědi	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	P - O	(P - O) ²	$\frac{(P - O)^2}{O}$
učím se	98	84,7	13,3	176,89	2,09
pomáhám rodičům	82	84,7	- 2,7	7,29	0,09
navštěvuji kroužky	67	84,7	- 17,7	313,29	3,7
sportuji	90	84,7	5,3	28,09	0,33
u počítače / u televize	121	84,7	36,3	1317,69	15,56
venku s kamarády	109	84,7	24,3	590,49	6,97
jiná odpověď	26	84,7	- 58,7	3445,69	40,68
	Σ 593				Σ 69,42

Tabulka 16: Výpočet chí-kvadrátu k výzkumné otázce číslo 3

Nulovou hypotézu budeme testovat na hladině významnosti $\alpha = 0,05$

Testové kritérium $\chi^2 = 69,42$

Stupně volnosti: 6

Ve statistických tabulkách lze pro hladinu významnosti 0,05 a stupňů volnosti 6 nalézt kritickou hodnotu $\chi^2_{0,05}(6) = 12,592$

Vypočítaná hodnota testového kritéria (69,42) je větší než hodnota kritická (12,592), a proto lze odmítnout nulovou hypotézu. Nebylo prokázáno, že by byly četnosti odpovědí žáků, kteří vybírají jednotlivé volnočasové aktivity, stejné.

Hypotézy k výzkumné otázce číslo 9:

Jsi s kvalitou nabízených školních nebo mimoškolních volnočasových a zájmových aktivit či kroužků spokojen/spokojena?

H₀: Spokojenost s nabízenými aktivitami je u žáků tří základních škol (ZŠ Újezd, ZŠ Vlachovice, ZŠ Valašské Klobouky) stejná.

H_A: Spokojenost s nabízenými aktivitami je u žáků tří základních škol (ZŠ Újezd, ZŠ Vlachovice, ZŠ Valašské Klobouky) rozdílná.

Školy	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	P - O	(P - O) ²	$\frac{(P - O)^2}{O}$
ZŠ Újezd	77	73,7	3,3	10,89	0,14
ZŠ Vlachovice	55	73,7	- 18,7	349,69	4,74
ZŠ Valašské Klobouky	89	73,7	15,3	234,09	3,18
	Σ 221				Σ 8,06

Tabulka 17: Výpočet chí-kvadrátu k výzkumné otázce číslo 9

Nulovou hypotézu budeme testovat na hladině významnosti $\alpha = 0,05$

Testové kritérium $\chi^2 = 8,06$

Stupně volnosti: 2

Ve statistických tabulkách lze pro hladinu významnosti 0,05 a stupňů volnosti 2 nalézt kritickou hodnotu $\chi^2_{0,05}(2) = 5,991$

Vypočítaná hodnota testového kritéria (8,06) je větší než hodnota kritická (5,991), a proto lze odmítnout nulovou hypotézu. Nebylo prokázáno, že by byla spokojenost s nabízenými aktivitami u žáků tří základních škol (ZŠ Újezd, ZŠ Vlachovice, ZŠ Valašské Klobouky) stejná.

8.3 Shrnutí výsledků výzkumu

Dotazníkového šetření, které probíhalo na třech základních školách v mikroregionu Ploština, se zúčastnilo celkem 242 žáků. První dvě výzkumné otázky zkoumaly identifikační údaje respondentů, tedy jejich pohlaví a ročník, který navštěvují. Na otázky v dotazníku odpovídalo 121 dívek a 121 chlapců. Počty žáků jednotlivých škol zachycuje tabulka číslo 3. Procentuální zastoupení žáků v jednotlivých ročnících bylo poměrně vyrovnané.

Jedním z hlavních cílů práce bylo zjistit, jak žáci druhého stupně základních škol mikroregionu Ploština nejčastěji tráví svůj volný čas. Z výzkumu vyplynulo, že žáci svůj volný čas po návratu ze školy nejčastěji tráví u počítače nebo u televize (21%). Druhou příčku v žebříčku oblíbených činností po ukončení školních povinností obsadila zábava s kamarády (18%). Třetí nejčastější odpovědí bylo učení (17%). 15% dotazovaných sportuje, 14% pomáhá rodičům a 11% dotazovaných navštěvuje kroužky. 4% respondentů si zvolila jinou odpověď s možností vypsání jiných, v dotazníku neuvedených, činností. U těchto respondentů dominoval odpočinek a spánek (21%). Druhým hlavním cílem diplomové práce bylo zjistit, zda jsou žáci s kvalitou navštěvovaných kroužků spokojeni, a to jak se školními, tak s těmi mimoškolními. Potěšitelné výsledky ukázaly až 91% spokojenost. Zbylých 9% žáků by uvítalo více druhů kroužků v nabídce volnočasových a zájmových aktivit.

Dalšími výzkumnými otázkami jsme zkoumali dílčí cíle. Šlo například o zjištění nejčastěji navštěvovaných aktivit, zda žákům nějaké kroužky v nabídce chybí, kolik kroužků během týdne navštěvují a kdo je nejvíce ovlivňuje při volbě volnočasových a zájmových aktivit. Na otázku zda žáci navštěvují kroužky ve škole se nadpoloviční většina vyslovila záporně, tedy 59% žáků druhého stupně volnočasové a zájmové aktivity či kroužky ve škole nenavštěvuje. Zbylých 41% pravidelně dochází do školních kroužků. Pro většinu (76%) dotazovaných je školní nabídka kroužků dostatečná. Dále bylo zjištěno, že mimoškolní nabídky volnočasových a zájmových aktivit či kroužků využívá 143 žáků (59%), a ti nejčastěji hrají na nějaký hudební nástroj v Základní umělecké škole nebo jsou členy fotbalových oddílů a Sboru dobrovolných hasičů. Pro 77% dotazovaných je mimoškolní nabídka aktivit dostačující. 59 žáků, což činí 24%, by uvítalo více druhů tanečních a sportovních kroužků nebo bojové sporty. U otázky „Kolik volnočasových a zájmových aktivit či kroužků navštěvuješ během týdne?“ se nejčastěji objevily odpovědi

jeden (32%) nebo žádný (25%). Pro dva kroužky se vyslovilo 21% a tři a více kroužků navštěvuje 22% z dotazovaných. U výzkumné otázky číslo 11 žáci uváděli, kým jsou nejvíce ovlivňováni při výběru aktivit či kroužků. 59% se rozhoduje samostatně a u 24% jejich volbu ovlivňují rodiče. Menší vliv pak mají u jejich výběru aktivit kamarádi (16%) či jiná osoba (1%).

U posledních dvou otázek jsme zjišťovali, jak respondenti vnímají svůj volný čas. Zda ho mají dostatek a zda si myslí, že ho dokážou smysluplně využít. 210 z nich se u předposlední položky vyjádřilo kladně (87%), tedy podle jejich vlastního uvážení mají dostatek času na své koníčky a jen 32 žáků (13%) pociťuje nedostatek času na provozování svých aktivit. Z celkového počtu 242 žáků se 205 z nich (85%) domnívá, že umí svůj čas smysluplně využít. Ve 37 případech (15%) byla zaškrtnuta záporná odpověď.

8.4 Návrhy a doporučení

Z výzkumu je zřejmé, že žáci mají dostatečné povědomí ať už o školní či mimoškolní nabídce volnočasových a zájmových aktivit a kroužků. Jen několik málo jedinců se v dotazníku vyjádřilo, že by mělo zájem o aktivity, které jsou zároveň uvedeny v nabídce. V těchto případech bych spíše řekl, že se jedná o jejich nedostatečnou informovanost nebo jejich vlastní nezájem o vyhledávání informací tohoto směru. Proto bych doporučoval učitelům, aby si určili místo, kde budou veškeré informace o nabízených aktivitách uvádět. Může se jednat o nástěnku ve škole nebo školní web. Další doporučení se týká aktualizace nabídky či doplňujících informací o aktivitách typu, kdy a kde bude aktivita probíhat nebo kdo ji povede.

Možná by bylo vhodné v hodinách, jako jsou například výchovy ke zdraví, občanské výchovy apod. s žáky pohovořit na téma „já a můj volný čas“. Nevhodně využitý volný čas a nuda mohou vést k rozvoji sociálně patologických jevů. Je tedy na místě zaměřit se na prevenci nevhodného chování a jednání dětí a mládeže formou osvěty v oblasti správného využití volného času. Na problémy tohoto rázu je třeba žáky upozornit ještě předtím, než se s nimi setkají a poučit je, jak se v takových případech mají chovat.

Není však všechna odpovědnost týkající se volného času jen na učitelích. Prvořadou rolí hraje rodina, především tedy rodiče. Ti dětem předávají určitý model životního stylu. Rodičů bych doporučoval, aby se více zajímali o to, jak jejich děti tráví svůj volný

čas. Případně, aby se společně se svými dětmi účastnili zájmových aktivit. Společně strávené volné chvíle mohou být přínosem pro obě strany.

ZÁVĚR

Volný čas je pro mnohé lidi důležitou součástí jejich každodenního života. Člověk během volného času provozuje své oblíbené aktivity nebo jen odpočívá a nabírá energii k další činnosti. Diplomová práce je zaměřena na žáky druhého stupně základních škol. Ti v době dospívání teprve zjišťují, které aktivity je baví a v čem jsou dobří. Navíc je jejich zájmové aktivity zaměstnávají a nemají tak čas na různé vylomeniny. Dalo by se říci, že smysluplné využívání volného času přispívá k eliminaci sociálně patologických jevů. Dalším pozitivem volnočasových aktivit je jejich vzdělávací stránka a posilování zdraví.

Úvodní kapitoly teoretické části diplomové práce se zaměřují na vymezení základních pojmů jako je volný čas nebo volnočasové aktivity. Práce se zaměřuje na možnosti trávení volného času u žáků druhého stupně v mikroregionu Ploština. Cílem práce bylo zjistit, zda mají dotazovaní žáci povědomí o nabídce volnočasových aktivit v jejich škole a okolí, zda navštěvují nějaké kroužky, případně jaké a zda jsou s nimi dostatečně spokojeni nebo jim některé volnočasové a zájmové aktivity chybí.

V praktické části jsme použili kvantitativní výzkumnou metodu ve formě dotazníkového šetření. Výzkumný vzorek tvořili žáci druhého stupně tří základních škol v mikroregionu Ploština, konkrétně žáci ZŠ Újezd, ZŠ Vlachovice a ZŠ Valašské Klobouky.

Z výsledků výzkumu vyplývá, že jejich informovanost o nabízených volnočasových a zájmových aktivitách či kroužcích je na vysoké úrovni. Dalo by se říci, že opravdu platí rčení „co Čech, to muzikant“, jelikož podle zjištěných skutečností, je nejnavštěvovanějším kroužkem právě hudební kroužek na Základní umělecké škole. Žáci nejčastěji uváděli hru na hudební nástroj nebo pěvecký kroužek. Na druhém místě stojí sportovní aktivity, konkrétně fotbal a volejbal. Další příčky obsadili aktivity u Sboru dobrovolných hasičů nebo taneční kroužky.

Výsledky mohou sloužit ředitelům škol k přehledu o zájmech jejich žáků. Zejména u výzkumné otázky číslo 8, kde žáci uváděli, který kroužek jim na škole chybí. Zjistili jsme, že by žáci uvítali více tanečních, sportovních kroužků či bojové sporty. Na základě tohoto výzkumného šetření jsme uvedli několik návrhů a doporučení pro rodiče i učitele základních škol.

Diplomová práce poskytuje ucelený přehled toho, jak žáci tráví svůj volný čas a jaké možnosti volnočasových a zájmových aktivit využívají. Cílem práce a výzkumu bylo při-

vést žáky k zamyšlení nad svým volným časem a přimět je, aby si uvědomili, jak je pro ně volný čas důležitý, jakou má pro ně cenu a naučili se ho podle toho také smysluplně využívat. Myslíme si, že diplomová práce v tomto ohledu svůj záměr splnila.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BENDL, S. a kol. *Vychovatelství*, 1. vydání. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-4248-9.
- GAVORA, P. *Výzkumné metody v pedagogice: příručka pro studenty, učitele a výzkumné pracovníky*. 1. vydání. Brno: Paido, 1996. ISBN 80-85931-15-X.
- GRECMANOVÁ, H., D. HOLOUŠOVÁ. *Pedagogika*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého Olomouc, 2006. ISBN 80-244-1470-8.
- HÁJEK, B. a kol. *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha: IDM MŠMT, 2004. ISBN 8086784061.
- HÁJEK, B., B. HOFBAUER, J. PÁVKOVÁ. *Pedagogika volného času*, 1. vydání. Praha: UK, Pedagogická fakulta, 2003. ISBN 80-7290-128-1.
- HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*, 1. vydání. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.
- HOFBAUER, B. *Kapitoly z pedagogiky volného času. Soubor pojednání o volném čase a jeho výchovném zhodnocování*. 1. vydání. České Budějovice: JCU Teologická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7394-240-3.
- HOLOUŠOVÁ, D. a kol. *Základy pedagogiky I*. 2. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 1995, 89. ISBN 80-7067-575-6.
- CHRÁSKA, M. *Úvod do výzkumu v pedagogice: základy kvantitativně orientovaného výzkumu*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0765-5.
- CHRÁSKA, M. *Základy výzkumu v pedagogice*. 2. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000. ISBN 80-7076-798-9.
- JANIŠ, K., *Úvod do problematiky volného času*, 1, vydání. Slezská univerzita v Opavě, 2009. ISBN 978-80-7248-530-7.
- KAPLÁNEK, M. *Čas volnosti - čas výchovy. Pedagogické úvahy o volném čase*. 1. vydání. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0450-3.
- KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*, 1. vydání. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.
- KRAUS, B., V. POLÁČKOVÁ a kol. *Člověk - prostředí - výchova*, 1. vydání. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

MATĚJČEK, Z. *Co děti potřebují*. 4. vydání. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-272-0.

MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. ISBN 80-85850-24-9.

PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*, 3. vydání. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.

PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*, 3. vydání. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6.

PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. 2. vydání. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7178-944-5.

PRŮCHA, J., E. WALTEROVÁ, J. MAREŠ *Pedagogický slovník*. 6. vydání. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.

SPOUSTA, V. a kol. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. 1. vydání. Brno: Vydavatelství Masarykovy Univerzity, 1996. ISBN 80-210-1274-9.

SPOUSTA, V. a kol. *Teoretické základy výchovy ve volném čase*. 1. vydání. Brno: Vydavatelství Masarykovy Univerzity, 1994. ISBN 80-210-1007-X.

ŠIMONÍKOVÁ, I., J. STRUŠKOVÁ, H. ČASTULÍKOVÁ *Putujeme po sakrální cestě mikroregionu Ploština*. Vydal mikroregion Ploština, 2014.

VÁŽANSKÝ, M. *Volný čas a pedagogika zážitku*. 1. vydání. Brno: Vydavatelství Masarykovy Univerzity, 1994. ISBN 80-210-0428-2.

VÁŽANSKÝ, M., V. SMĚKAL. *Základy pedagogiky volného času*. 1. vydání. Brno: Paido, 1995. ISBN 80-901-7379-9.

Internetové zdroje:

Bezpečnost a ochrana zdraví při práci. [online]. [cit. 2016-04-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/ministerstvo/bezpecnost-a-ochrana-zdravi-pri-praci?highlightWords=hl%C3%A1%C5%A1en%C3%AD+%C3%BArazu>>.

Junák - skautské hnutí. [online]. [cit. 2016-02-18]. Skautský svět.

Dostupné z WWW: <<http://www.skaut.cz/skauting/skautsky-program>>.

Knihá úrazů ve škole nebo ve školním zařízení. [online]. [cit. 2016-01-22]. Dostupné z WWW: <http://knihovna.oseminare.cz/index.php/Knaha_%C3%BAraz%C5%AF_ve_%C5%A1kole_nebo_ve_%C5%A1koln%C3%ADm_za%C5%99%C3%ADzen%C3%AD>.

Kdo je streetworker? [online]. [cit. 2016-02-18]. Dostupné z WWW:

<http://www.streetwork.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=184>.

Mikroregion Ploština - archiv dokumentů. [online]. [cit. 2016-04-08]. Dostupné z WWW:

<loucka-obec.cz/mikroregion-plostina/ds-1071/archiv=2&p1=1746>.

Okruh šesti dědin. [online]. [cit. 2016-04-08]. Dostupné z WWW: <

<http://www.jiznivalassko.cz/pruvodce/21492>>.

O mikroregionu Ploština. [online]. [cit. 2016-04-08]. Dostupné z WWW:<mr.plostina.cz>.

Pionýr [online]. [cit. 2016-02-18]. Dostupné z WWW: <www.pionyr.cz>.

Pojmosloví nízkoprahových zařízení pro děti a mládež. [online]. [cit. 2016-01-22]. Dostup-

né z WWW: <http://www.streetwork.cz/images/download/Pojmoslovi_text.pdf>.

Předpis č. 561/2004 Sb., zákon o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). [online]. [cit. 2016-01-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>>.

Rok chleba - z kroniky Svišťů a Traperů. [online]. [cit. 2016-01-25]. Dostupné z WWW:<<http://loucka-obec.cz/svisti/ds-1012/p1=1022>>.

Služby pro rodiny s dětmi na Valašskokloboucku. [online]. [cit. 2016-01-25]. Dostupné z WWW:<<http://www.valasskeklobouky.cz/sluzby-pro-rodiny-s-detmi-na-valasskokloboucku/gs-15367>>.

SÁRKÖZI, R. *Moderní vyučovací metody – 4. díl – Kooperativní učení.* [online]. [cit. 2016-01-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.ctenarska-gramotnost.cz/projektove-vyučovani/pv-metody/metody-4>>.

Školní družiny. [online]. [cit. 2016-01-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>>.

Úmluva o právech dítěte. [online] [cit. 2016-02-18]. Dostupné na WWW: <<http://www.unicef.cz/aktualne/82292-umluva-o-pravech-ditete>>.

ZORMANOVÁ, L. *Projektová výuka.* [online]. [cit. 2016-01-22]. Dostupné z WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/S/14983/PROJEKTOVA-VYUKA.html/>>.

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. [online] [cit. 2016-02-18]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/aktualni-zneni-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich-k-1-lednu>>.

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Osobnost pedagoga volného času	20
Tabulka 2: Pohlaví respondentů	50
Tabulka 3: Pohlaví respondentů jednotlivých škol.....	51
Tabulka 4: Ročník.....	51
Tabulka 5: Způsob trávení volného času.....	52
Tabulka 6: Spokojenost s kvalitou volnočasových aktivit.....	53
Tabulka 7: Návštěvnost volnočasových aktivit ve škole	54
Tabulka 8: Dostatečnost nabídky volnočasových aktivit ve škole.....	55
Tabulka 9: Návštěvnost mimoškolních aktivit.....	56
Tabulka 10: Dostatečnost nabídky mimoškolních aktivit.....	57
Tabulka 11: Nedostatek volnočasových aktivit.....	58
Tabulka 12: Počet volnočasových aktivit za týden.....	60
Tabulka 13: Vliv na výběr volnočasových aktivit.....	61
Tabulka 14: Dostatek času na záliby.....	62
Tabulka 15: Smysluplné využití volného času.....	62
Tabulka 16: Výpočet chí-kvadrátu k výzkumné otázce číslo 3.....	63
Tabulka 17: Výpočet chí-kvadrátu k výzkumné otázce číslo 9.....	64

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Ročník	51
Graf 2: Způsob trávení volného času.....	52
Graf 3: Nejčastější způsoby trávení volného času.....	53
Graf 4: Důvody nespokojenosti žáků s kvalitou aktivit.....	54
Graf 5: Nejnavštěvovanější aktivity ve školách.....	55
Graf 6: Nejnavštěvovanější mimoškolní aktivity.....	57
Graf 7: Aktivity, které by žáci uvítali v mikroregionu Ploština.....	59
Graf 8: Počet volnočasových aktivit za týden.....	60
Graf 9: Vliv na výběr volnočasových aktivit.....	61

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha PI: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

DOTAZNÍK

Dobrý den,

jmenuji se Marek Ovesný, jsem studentem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, oboru - Sociální pedagogika. Součástí mé diplomové práce je výzkum týkající se zájmových a volnočasových aktivit pro žáky druhého stupně základních škol v mikroregionu Ploština. Dotazník je zcela anonymní a bude sloužit pouze pro studijní účely. Odpovědi v dotazníku zakroužkuj nebo vepiš. Pokud není uvedeno jinak, vyber pouze jednu odpověď. Předem moc děkuji za vyplnění dotazníku.

1. Jsi: a) dívka b) chlapec

2. Který ročník na ZŠ navštěvuješ?

- a) 6. ročník
- b) 7. ročník
- c) 8. ročník
- d) 9. ročník

3. Jak nejčastěji trávíš svůj volný čas po příchodu ze školy? (více možných odpovědí, maximálně 3)

- a) učím se
- b) pomáhám rodičům
- c) navštěvuji kroužky
- d) sportuji
- e) u počítače nebo u televize
- f) venku s kamarády
- g) jiná odpověď:

4. Navštěvuješ nějaké volnočasové a zájmové aktivity či kroužky ve škole?

- a) ano - uveď jaké:
- b) ne

5. Myslíš si, že je nabídka volnočasových a zájmových aktivit či kroužků na tvé škole dostatečná?

a) ano

b) ne

6. Navštěvuješ nějaké mimoškolní volnočasové a zájmové aktivity či kroužky (na ZUŠ, DDM, Envicentru, případně navštěvuji hasičské, skautské nebo pionýrské oddíly, apod.)?

a) ano - uveď jaké:

b) ne

7. Myslíš si, že je nabídka mimoškolních volnočasových a zájmových aktivit či kroužků ve tvém okolí dostatečná?

a) ano

b) ne

8. Chybí ti nějaké volnočasové a zájmové aktivity či kroužky, které nejsou ve školní nebo mimoškolní nabídce?

a) ano - uveď jaký:

b) ne

9. Jsi s kvalitou nabízených školních nebo mimoškolních volnočasových a zájmových aktivit či kroužků spokojen/spokojena?

a) ano

b) ne - změnil/a bych:

10. Kolik volnočasových a zájmových aktivit či kroužků navštěvuješ během týdne?

a) žádný

b) jeden

c) dva

d) tři a více

11. Kdo ovlivňuje výběr tvých volnočasových a zájmových aktivit či kroužků? (více možných odpovědí, maximálně 3)

a) já sám/ sama

b) rodiče

c) kamarádi

d) někdo jiný

e) jiná odpověď

12. Máš dostatek času věnovat se svým zálibám?

a) ano

b) ne

13. Myslíš si, že umíš správně a smysluplně využít svůj volný čas?

a) ano

b) ne

Děkuji za spolupráci